

Musiqi

Dərslik

7

LAYIHƏ

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

*Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Əhməd Cavadındır.*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadırız!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

LAYIHƏ

OQTAY RƏCƏBOV, NAZİM KAZIMOV,
OFELİYA İMANOVA

Ümumi təhsil
müəssisələrinin

7

-ci sinifləri üçün

MUSİQİ

fənni üzrə

DƏRSLİK

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
aspoligraf.ltd@gmail.com və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

LAYİHƏ

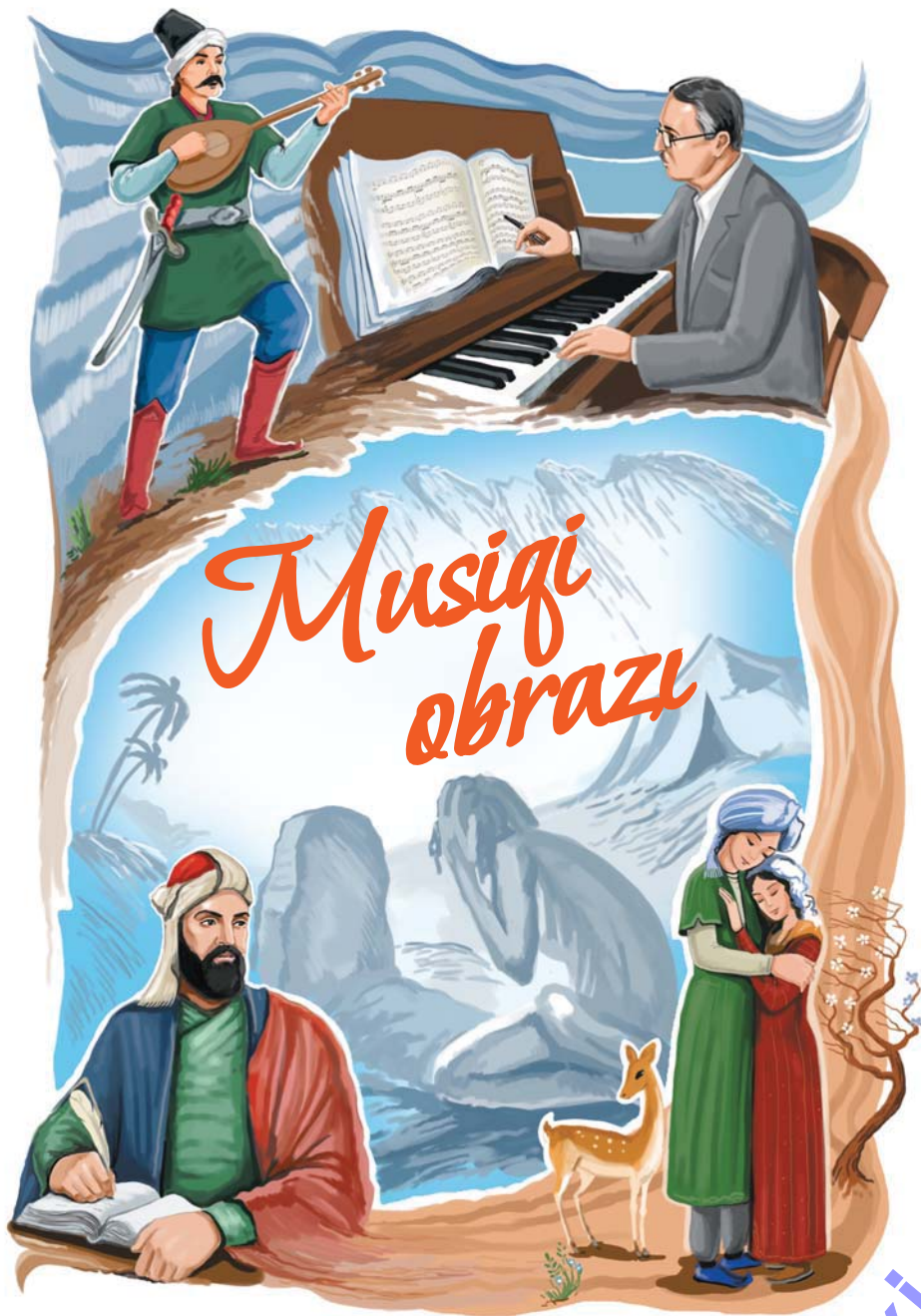
LAYIHƏ

HEYDƏR ƏLİYEV
AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

LAYIHƏ

LAYIHƏ

LAYIHƏ

MUSIQİ OBRAZI VƏ XARAKTER

Musiqi dinləyək

Üzeyir Hacıbəyli. “Koroğlu” operasının I pərdəsindən Koroğlunun və Həsən xanın ariyaları

Üzeyir Hacıbəyli

“Koroğlu” operasından

İki musiqi əsərinin oxşar və fərqli cəhətləri

*Koroğlunun
ariyası*

1. Simfonik orkestrin müşayiəti ilə ifa olunur.
2. Hər ikisi ariyadır.

*Həsən xanın
ariyası*

Fərqli

1. Xalq qəhrəmanının surəti canlanır.
2. Tenor kişi səsi ilə ifa olunur.
3. Aramlı tempdə səslənir.

Fərqli

1. Qəddar bir insanın surəti canlanır.
2. Bariton kişi səsi ilə ifa olunur.
3. Cəld tempdə səslənir.

O x ş a r

Koroğlu xalq qəhrəmanıdır. Xalq xanların, paşaların zülmündən qurtaran bir insan və eyni zamanda el nəğməkarı — aşiq olduğu üçün bu obrazda mülayimlik, mübarizlik və səmimiyyət ön plana çəkilir. O, yenilməz qüvvəyə, yüksək mənəvi keyfiyyətlərə malikdir.

Həsən xan xalqın sərvətini talayan, hökmran və zülmkar bir obrazdır. Həsən xan surətinin xarakterində qəddarlıq, qəzəb və acgözlük vurğulanır. O, xalqı istismar edir və var-yoxunu mənimsəyir.

Müxtəlif janrlı əsərlərdə obrazların xarakterinə uyğun nümunələr yaradan bəstəkar musiqi ifadə vasitələrinin geniş imkanlarından, yəni dinamik nüanslardan, tembrlərdən, melodiya, harmoniya və polifoniyadan istifadə edir.

Üzeyir Hacıbəyli yaradıcılığının zirvəsi hesab edilən “Koroğlu” operasında müxtəlif xarakterli musiqi obrazlarına rast gəlirik. Operada çox mükəmməl xalq obrazı yaradılıb. Xalq qəzəbinin coşması, onun mübariz bir kütləyə çevrilməsi operada böyük ustalıqla işlənib. Operada qəhrəmanların hər birinin — Koroğlunun, Həsən xanın, Nigarın, Keçəl Həmzənin və digərlərinin öz obrazına uyğun xarakteri var.

Yeni mahnı öyrənək

ANAM AZƏRBAYCANIM

*Musiqisi Oqtay Rəcəbovun,
sözləri Adil Babayevindir.*

I

Mən sənə həmişə “Anam” demişəm,
Ülfətin şirindir, nəfəsin ilıq.
İnan ki, bürüyər ürəyimi qəm,
Əgər aramıza düşsə ayrılıq.

II

Xəzərin, Göygölün, Arazın könül
Eşqini qoparmaq olmaz sinəmdən.
Neçə min həyatın neçə min ömrün
Sevinci, bəzəyi, fərəhisən sən.

III

Nəqərat:

Anam mehribanım, Azərbaycanım,
Düşmərim bir an da səndən ayrı mən,
Sonsuz məhəbbətim, sözüm, dastanım
Yaranıb əbədi məhəbbətimdən.

Sazın da, neyin də, incə tarın da,
Qocan da, gəncin də mənə əzizdir.
Zərif bayatın da, mahnıların da
Yaşayan eşqimiz, ürəyimizdir.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. “Koroğlu” operasında Koroğlunun səsi necə adlanır?
2. “Koroğlu” operasında Həsən xanın səsi necə adlanır?
3. Koroğlu və Həsən xan obrazlarının xarakterləri necədir?
4. “Koroğlu” operası haqqında şifahi təqdimat edin.

MUSİQİ OBRAZLARINDA XARAKTER DƏYİŞİKLİYİ

Musiqi dinləyək

Frans Şubert

Frans Şubert. “Meşə çarı” mahnı-balladası

İ.V.Hötenin “Meşə çarı” balladası bir çox bəstəkarın diqqətini cəlb edib. Bu ballada bəstələnmiş kompozisiyalardan ən uğurlusu isə Frans Şubertin bəstələdiyi “Meşə çarı” mahnı-balladasıdır. Bu əsəri yazanda bəstəkar

rın 18 yaşı var idi.

“Meşə çarı” mahnı-balladası bir ifaçı tərəfindən səsləndirilir. Lakin əsərdə müəllif, ata, oğul və meşə çarı obrazları hər biri müxtəlif xarakterlidir. Yəni bir ifaçı eyni əsər daxilində dörd obrazın musiqili xarakterini yarada bilir.

*İohann Volfqanq
Höte*

Musiqi dinləyək

Frans Şubert.

“Meşə çarı” mahnı-balladasından bir parça

“Meşə çarı” mahnı-balladasında real və qeyri-real obrazlar var. Müəllif, ata, oğul — real obrazlardır. Meşə çarı (ölüm) isə qeyri-real obrazdır.

Əsər fortepiano alətinin müşayiəti ilə səslənir.

Obrazlardakı gərginlik özünü, eyni zamanda

daimi hərəkətdə olan fortepiano müşayiətində də göstərir. Müəllif, ata və oğul obrazlarını intonasiya və xarakter yaxınlığı birləşdirir. Amma mətndən asılı olaraq, balladanın musiqisində hər obraz üçün

yeni cizgilər, fərdi keyfiyyətlər işlənib. Meşə çarı obrazı isə əvvəlcə bir qədər cəlbedici təsir bağışlayır. Sonra obrazın təcavüzkar və zalım olduğu aydınlaşır.

Yeni mahnı öyrənək

AZƏRBAYCAN

*Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Hikmət Ziyanıdır.*

I
Solo: Sevimli diyar,
Sənsən ilk bahar!
Xor: Ürəyimizdə
Doğma adın var!
Ey ana Vətən —
Azərbaycan!

II
Solo: Paytaxtın Bakı,
Açır gül tək!
Xor: Solmaz heç zaman,
Boy atar hər an.
Ana Vətənim —
Azərbaycan!

III
Solo: Səndədir sərvət,
Gözəl təbiət.
Xor: Xoş soraqlısan,
Xoş növraqlısan.
Ey ana Vətən —
Azərbaycan!

IV
Solo: Mərd ellərin var,
Yaradar, qurar!
Xor: Mavi Xəzərin,
Göy göllərin var.
Ey ana Vətən —
Azərbaycan!

Mahnı marş tempində, fa major tonallığında səslənir. Mahnının bəndini bir şagird solo şəklində, nəqəratını isə xor 2—3 səslə kimi oxuyur. Mahnıda doğma Vətənimiz Azərbaycanın obrazı təntənəli xarakterli musiqi ilə öz əksini tapır.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Frans Şubertin “Meşə çarı” mahnı-balladasındakı real və qeyri-real (fantastik) aləmlər haqqında danışın.
2. “Meşə çarı” mahnı-balladasındakı real və qeyri-real surətlər hansılardır?
3. “Azərbaycan nəğmələrdə” mövzusunda şifahi təqdimat hazırlayın.

DRAM TAMAŞALARI VƏ MUSİQİ OBRAZI

Fikrət Əmirov

*“Şeyx Sənan” tamaşasından
Kor ərəbin obrazı*

Hüseyn Cavid

Böyük Azərbaycan bəstəkarı, Xalq artisti Fikrət Əmirov opera, balet və operettaların, müxtəlif janrlı simfonik, vokal-simfonik muğamların, xor əsərlərinin, mahnıların, kinofilmlərə və teatr tamaşalarına bəstələnmiş musiqi nümunələrinin müəllifidir. Böyük Azərbaycan dramaturqu Hüseyn Cavidin “Şeyx Sənan” tamaşasına bəstəkarın yazdığı musiqi danılmaz sənət incisidir. Bu tamaşadan “Kor ərəbin mahnısı” adlı musiqi nümunəsi uzun illərdir xanəndələrimizin repertuarını bəzəyir. Onun ilk ifaçısı Məmmədli Əliyev olmuşdur.

Musiqi dinləyək**Kor ərəbin mahnısı.**

Musiqisi Fikrət Əmirovun, sözləri Hüseyn Cavidindir.

Bu mahnı Kor ərəbin iztirabla dolu həyatını çox gözəl canlandırır. Bəstəkar mahnıda “Bayatı-Kürd” muğamının intonasiyalarından istifadə etmişdir.

Musiqi dinləyək**Edvard Qriq. “Per Günt” kamera-simfonik süitasından
“Anitranın rəqsi”.**

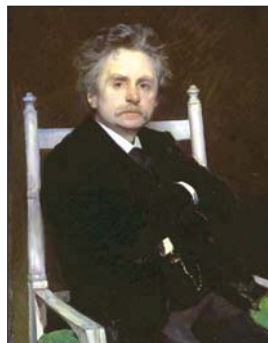
Avropa ölkələrinin bəstəkarlarının yaradıcılığında da dram əsərlərinə yazılmış musiqi nümunələri var. Böyük Norveç bəstəkarı Edvard Qriqin yazıçı Henrik İbsenin “Per Günt” dramına bəstələdiyi kamera-simfonik süitasi da belələrindəndir. Əsər gənc kəndli Per Güntün macəralarına həsr edilmişdir.

Əsərin qəhrəmanı Per Günt qəzəbli trolların təsiri altına düşür, atasından qalan var-dövləti xərcləyib qurtarır. Həmkəndliləri pis davranışına görə onu kənddən qovur. Kəndi tərk edərkən anası qoca

Oze qarı onun qolları arasında dünyasını dəyişir. Sevgilisi Solveyq uzaq diyarlarda başına qəribə hadisələr gələn Per Güntə sadıq qalır və onun yolunu gözləyir. Per Günt 40 il səyahət edir. Solveyq xəstə və qocalmış halda vətənə qayıdan Per Güntün günahından keçir və onu bağışlayır.

“Per Günt” əsərindən şıltaq ərəb qızı Anitranın mazurka tempindəki rəqsi olduqca maraqlı musiqi nümunəsidir.

Bu dram üçün Edvard Qriq “Səhər», “Solveyqin nəğməsi», “Per Güntün vətənə qayıdışı», “Ozenin ölümü», “Dağ kralının mağarasında” kimi gözəl musiqi nümunələri yaratmışdır.

Edvard Qriq

BUNU DA BİLİN

Mazurka Polşa xalq rəqsidir. Rəqs — yarandığı Mozaviyada yaşayan mazur xalqının adı ilə məşhurlaşmış. XVII əsrdə mazurka Polşa kəndli rəqsləri silsiləsindən hesab edilirdi. XIX əsrdən isə Avropa ölkələrində bal rəqsi kimi tanınmağa başladı.

Yeni mahnı öyrənək

QOY UCALSIN NƏĞMƏMİZ

*Musiqisi Ramiz Mirişlinin,
sözləri Fikrət Qocanıdır.*

I

Yaxın gəlin, uşaqlar,
Bayram şənliyimiz var.
Çalıb, rəqs eləyək biz,
Qoy ucalsın nəğməmiz! Hey!

Nəqərat:

Gəlin tutaq əl-ələ,
Dönək bir dəstə gülə!

II

Burda dost olsun hamı,
Şən keçirək bayramı.
Çalıb, rəqs eləyək biz,
Qoy ucalsın nəğməmiz! Hey!

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Fikrət Əmirov “Kor ərəbin mahnısı”nda kor ərəbin izzatlarını göstərmək üçün hansı musiqi ifadə vasitələrindən istifadə etmişdir?
2. “Kor ərəbin mahnısı”nı dinləyərkən nə düşünürsünüz?
3. “Per Günt” əsərinin müsbət və mənfi qəhrəmanları haqqında danışın.

OPERETTA VƏ MUSIQİ OBRAZI

*“Arşın mal alan” operettasından
Əsgər və Gülçöhrə*

“Arşın mal alan” Üzeyir Hacıbəylinin sonuncu və ən məşhur operettasıdır. Bu operettadan əvvəl bəstəkar “Ər və arvad», “O olmasın, bu olsun” musiqili komediyalarının müəllifi idi.

“Arşın mal alan” operettasının həyatdan götürülmüş maraqlı süjet xətti var. Operettanın baş qəhrəmanı Gülçöhrə öz hüquqları uğrunda mübarizə aparan Azərbaycan qızlarının nümayəndəsidir. Operettanın digər qəhrəmanı Əsgər evlənəcəyi qızı özü görmək və bəyənmək istəyən gənc tacirdir. Lakin müsəlman Şərqiində

qızı yalnız toydan sonra görmək olardı. İş belə görən tacir Əsgərin dostu Süleyman çıxış yolu tapır. Onun məsləhəti ilə tacir Əsgər kasıb arşınmalçıya çevrilir. Az sonra arşın malı satmaq üçün girdiyi həyətlərin birində gördüyü qıza aşiq olur. Bu, Soltan bəyin qızı Gülçöhrədir.

Musiqi dinləyək

Üzeyir Hacıbəyli.

“Arşın mal alan” operettasından Əsgərin ariyası

Operettada Süleyman, Asya, Soltan bəy, Cahan xala, Telli və Vəli kimi qəhrəmanların da maraqlı musiqili obrazları yaradılmışdır. Nökər Vəli və qulluqçu Tellinin oxuduqları duetdə onların yumorla yığrulmuş məhəbbət etirafları öz əksini tapır.

Musiqi dinləyək

Üzeyir Hacıbəyli.

“Arşın mal alan” operettasından Vəli və Tellinin dueti.

*“Arşın mal alan”
operettasından
Vəli və Telli*

“Vəli və Tellinin dueti” 3/8 xanə ölçüsünə malikdir və mi minor tonallığında səslənir. Bu duet şən xarakterə malikdir və qəhrəmanlar onu oxuyarkən eyni zamanda həm də rəqs edirlər. Ona görə də bu dueti mahnı-rəqs adlandırmaq olar.

BUNU DA BİLİN

İki nəfərin oxuduğu musiqi nümunəsi duet adlandığı kimi, iki musiqiçinin müxtəlif və eyni musiqi alətlərində birgə ifası da duet adlanır.

Yeni mahnı öyrənək

Üzeyir Hacıbəyli.

“Arşın mal alan” operettasından

QIZLARIN XORU

Musiqisi və sözləri Üzeyir Hacıbəylinindir.

I

Arşınmalçı mal göstər,
Bir-bir yerə sal göstər.
Göstər, göstər hər nə var;
Qızlar bəzənmək istər.

Nəqərat:

Ax nə gözəl parçadır,
Gülləri də qonçadır,
Toy bəzəyi xonçadır, xonça, xonça.
Ondan bir paltarlıq tikdirsəydim,
Oynardım mən doyunca, doyunca.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. “Arşın mal alan” operettasında dövrün hansı mənfi xüsusiyyətləri əks etdirilir?
2. “Arşın mal alan” operettasının baş qəhrəmanı Əsgər qadağalara necə qalib gəlir?
3. “Arşın mal alan” operettasının qəhrəmanlarından birinin obrazını yaratmağa çalışın.

AZƏRBAYCAN MAHNILARINDA MƏKAN OBRAZI

*Seyid
Şuşinski*

*Xan
Şuşinski*

*Hacibaba
Hüseynov*

*Zeynəb
Xanlarova*

*Arif
Babayev*

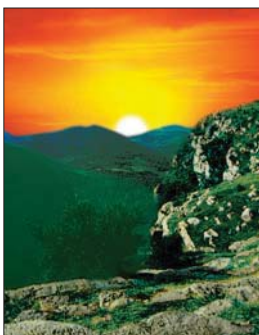
Mahnı xalqın ən çox sevdiyi musiqi janrıdır. Mahnılarda xalqın zəngin mənəvi aləmi, arzu və ümidləri əks olunur. Xalq mahnıları musiqi ifaçıları tərəfindən yaradılır, ağızdan-ağıza keçərək yayılır, xalqın yaddaşına əbədi həkk olunur. Bəstəkar mahnılarını bəstəkarlar bəstələyir.

Mahnılar müxtəlif mövzuları əhatə edir. Onların arasında məkan, yer mövzusunda olan mahnılar üstünlük təşkil edir. Belə mahnılarda təsvir edilən məkanın iqlimi, maddi-mədəni irsi, təbii sərvətləri, adət-ənənələri, fauna və florası tərənnüm edilir.

Musiqi dinləyək

“Şuşanın dağları”

Azərbaycan xalq mahnısı

Cıdır düzü

“Şuşanın dağları” xalq mahnısını dinlədikcə zəngin və şanlı tarixi keçmişə malik qədim Şuşamızın uca dağları, yaşıl meşələri, bir sözlə, Qarabağ təbiətinin bütün gözəlliklərini özündə əks etdirən məkan göz önündə canlanır.

1992-ci il mayın 8-də Ermənistan işğalçı qüvvələrinin zəbt etdiyi Şuşa şəhəri — 28 il 6 ay sonra, 2020-ci ilin 8 noyabrında işğaldan azad olundu.

“Naxçıvan», “Mən gedirəm Zəngilana», “Qubanın ağ alması», “Dağıstan dağ yeridir», “Tiflisin yolları», “Qarabağın yollarına düşəydim», “Aran-da qaldım», “Qarabağda bir dənəsən», “Şuşanın ceyranı” və s. mahnılar da vətənimizin müxtəlif bölgələrinə həsr edilmişdir.

Notla oxuyaq**QUBANIN AĞ ALMASI**
(Azərbaycan xalq mahnısı)

Xalq mahnıları ilə yanaşı, məkan, yer mövzusunda Azərbaycan bəstəkarları da çoxlu sayda mahnılar bəstələyiblər. Bunlardan Rauf Hacıyevin “Azərbaycan», Tofiq Quliyevin “Bakı», “Naxçıvan», Səid Rüstəmovun “Sumqayıt», Telman Hacıyevin “Gəncə», Oqtay Rəcəbovun “Gəncə” və “Şuşa», Vasif Adıgözəlovun “Şuşam, laylay” və s. mahnılarını göstərmək olar.

Yeni mahnı öyrənək**SUMQAYIT**

*Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Nəsim Cəfəroğlunundur.*

I

Canlanır hər qarış çöl Sumqayıtda,
Xariqələr yaradır el Sumqayıtda!
Boy atır zavodlar, səslənir zəfər,
Axır bol metaldan sel Sumqayıtda.

II

Nə gözəl şəhərdir, xoşdur baxışı,
Bakıya qardaşdır, durub yanaşı.
Şöhrəti, qüdrəti dillərdə dastan,
Onunla fəxr edir mərd Azərbaycan.

Nəqərat:

Canlanır hər qarış çöl Sumqayıtda, |
Xariqələr yaradır el Sumqayıtda! | (2)

Marş tempində olan “Sumqayıt” mahnısını dinlədikcə insanın təsəvvüründə nəhəng sənaye şəhərimiz canlanır. Onun günbəgün artan sənaye obyektləri, park və xiyabanları, zəhmətkeş insanları göz önünə gəlir.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Xalq və bəstəkar mahnıları bir-birindən nə ilə fərqlənir?
2. Məkanla əlaqədar hansı xalq və bəstəkar mahnılarını tanıyırsınız?
3. 44 günlük müharibə və Zəfər musiqimizdə özünü necə büruzə verdi?
4. “Şuşa Zəfərinin mahnılarda əksi” mövzusunda danışın.

MUSİQİ OBRAZLARI RUS VƏ AZƏRBAYCAN BƏSTƏKARLARININ YARADICILIĞINDA

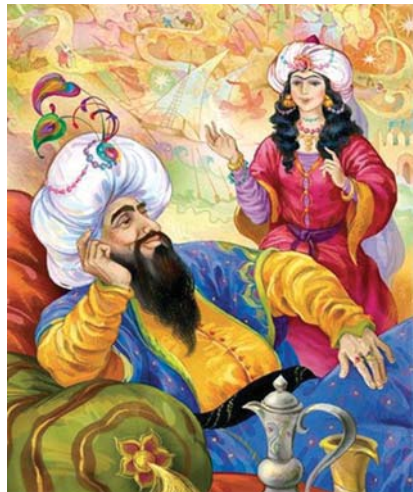
Böyük rus bəstəkarı Nikolay Rimski-Korsakovun yaradıcılığında təbiət obrazları çox geniş yer tutur. Biz onun “Sadko” operasından “Okean-göy dəniz” musiqisi ilə tanışlıq.

Musiqi dinləyək

N.Rimski-Korsakov. “Şəhrizad” süitasından I hissə

Bəstəkarın “Min bir gecə” nağıllarının motivləri əsasında yazdığı “Şəhrizad” simfonik süitasında da təbiət obrazları böyük sənətkarlıqla işlənmişdir. Süita bir-biri ilə ortaq bədii və musiqi obrazları vasitəsilə birləşən dörd hissədən ibarətdir.

“Şəhrizad” simfonik süitasının birinci hissəsi “Dəniz. Sindbadın gəmisi” adlanır. Bu hissədə bəstəkar dəniz obrazını musiqi dili və ifadə vasitələri ilə çox gözəl təsvir edir. Bu süita ilə bəstəkar rus musiqisində simfonik nağıl janrının əsasını qoyulur.

“Şəhrizad”

“Leyli və Məcnun”
simfonik poemasından

Musiqi dinləyək

**Qara Qarayev. “Leyli və Məcnun”
simfonik poemasından köməkçi mövzu**

Böyük Azərbaycan bəstəkarı Qara Qarayev 1947-ci ildə dahi Nizaminin “Leyli və Məcnun” əsəri əsasında eyniadlı simfonik poema yaratmışdır. Bu poemada Leyli və Məcnun obrazları musiqi ifadə vasitələrinin köməyi ilə təcəssümünü tapır. Poemada musiqi mövzuları gah gərginləşir, gah da lirik xarakter alır. Bu əsərdə üç əsas mövzu var: birinci mövzu əsərin müqəddiməsində faciəli vəziyyəti canlandırır, ikinci və əsas mövzu coşqun məhəbbəti göstərir. Üçüncü mövzu köməkçi partiyadır və insan idealının ifadəsidir.

BUNU DA BİLİN

Süita ümumi bədii məzmun və proqram cəhətdən eyni olan bir neçə müstəqil hissədən ibarət musiqi əsəridir. Süita termini musiqiyə XVII əsrdə fransız bəstəkarları tərəfindən gətirilmişdir.

Mahnını yada salaq və oxuyaq

Qara Qarayev. “Xəzər neftçiləri haqqında dastan” sənədli filminə yazılmış musiqidən

GƏNCLİK MAHNISI

*Musiqisi Qara Qarayevin,
sözləri Yevgeni Dolmatovskinindir.*

I

Dalğalı Xəzərdə biz saldıq
İlk qəhrəman bir şəhər.
Bu şəhərdən, bu yerdən
Görməyib heç bəşər.

Nəqərat:

Bir vüqarla, iftixarla
Durur şöhrət adası.
Buruqların dalğalarla
Qovğası var, qovğası.

II

Hər yandan gur dalğa, bax,
Hücum çəkir həm gecə, həm gündüz
Qardaşlıq və dostluğa
Bata bilməz dəniz.

Nəqərat:

*Tahir Salahov
“Növbədən qayıdan neftçilər”*

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

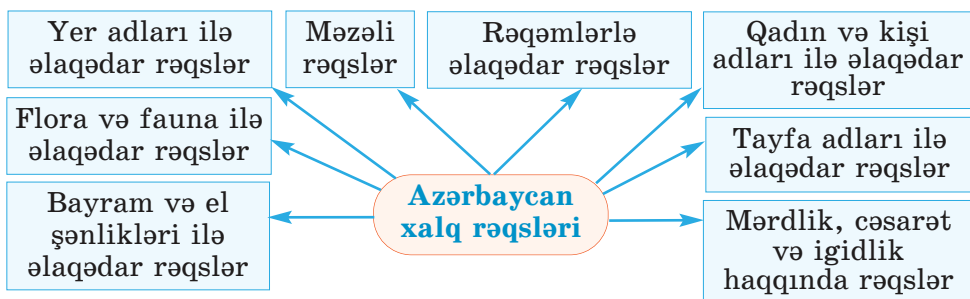
1. Nikolay Rimski-Korsakovun “Min bir gecə” ərəb nağıllarının motivləri əsasında yazdığı süita necə adlanır?
2. Qara Qarayevin “Leyli və Məcnun” simfonik poemasında neçə əsas mövzu var?
3. “Gənclik mahnısı”nda hansı qəhrəman sənət sahiblərindən danışılır?
4. “Gənclik mahnısı”ndakı musiqili obrazlar mövzusunda danışın.

AZƏRBAYCAN XALQ RƏQSLƏRİNDƏ MUSİQİ OBRAZLARI

Musiqi dinləyək

“Qaytağı”. Azərbaycan xalq rəqsi

Azərbaycan xalq rəqslərini məzmununa görə aşağıdakı kimi təsnif etmək olar:

“Cəngi” rəqsi

“Uzundərə” rəqsi

“Xançobanı” rəqsi

“Qaytağı” rəqsi

Qədim Odlar yurdunun tarixinin müxtəlif zamanlarında yaranmış bu rəqslər müasir dövrdə də el bayramlarında, toylarda istifadə olunur. Dinlədiyimiz “Qaytağı” rəqsi özündə cəsarət, mübarizlik, cəngavərlik əhvali-ruhiyyəsi əks etdirir. Cəld tempə malik bu musiqi nümunəsinin təranələri altında, əsasən, cavan oğlanlar rəqs edirlər.

Qardaş Dağıstanda öz ahəngi ilə “Qaytağı”ya oxşar “Ləzginka” və “Kabardin” rəqsləri mövcuddur. Bəstəkarlarımızdan bir çoxu öz yaradıcılığında dönə-dönə milli rəqslərimizə müraciət etmişlər. Maestro Niyazi, Tofiq Quliyev və Oqtay Rəcəbov simfonik orkestr üçün “Qaytağı” rəqsini yazmışlar.

Musiqi dinləyək

“Zorxana”. Azərbaycan xalq rəqsi

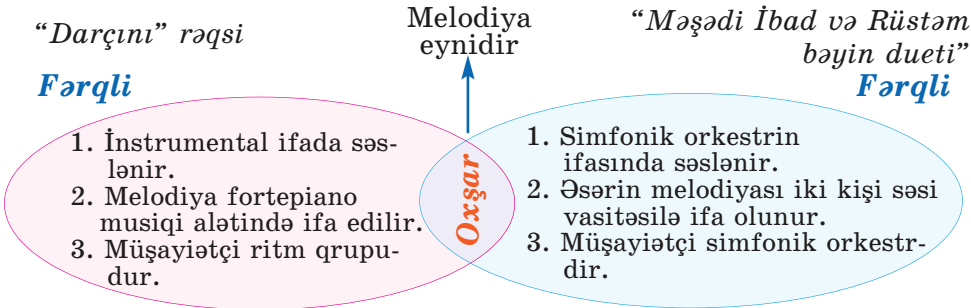
“Zorxana” rəqsinin adı gənclərin öz güclərini sınamaq üçün yığışdıqları yerin adından götürülüb. Bu rəqsdə musiqinin müşayiəti ilə iki gənc güləşir və qalib gələn mükafatlandırılır.

“Zorxana” rəqsi

Musiqi dinləyək**“Darçını». Azərbaycan xalq rəqsi**

Üzeyir Hacıbəyli. “O olmasın, bu olsun” operettasından “Məşədi İbad və Rüstəm bəyin dueti”

İki musiqi əsərinin oxşar və fərqli cəhətləri

Göründüyü kimi, bəstəkarlarımız xalq rəqs melodiyasından öz ciddi janrlı və irihəcmli əsərlərində istifadə edir. Üzeyir Hacıbəyli “O olmasın, bu olsun” operettasında “Uzundərə” rəqsindən “Məşədi İbadın mahnısı”nda istifadə etmişdir.

Elə Azərbaycan mahnıları vardır ki, onları həm oxuyur, həm də rəqs edirlər. Belə mahnılar mahnı-rəqs adlanır. Qızlarla oğlanların birgə oynadıqları “Çal-oyna” mahnısı da belələrindəndir. Bu mahnı-rəqsdə oğlanlar oxuyanda qızlar və əksinə, qızlar oxuyanda oğlanlar əl çalırlar.

Mahnını yada salmaq və oxuymaq**ÇAL-OYNA**

(Azərbaycan xalq mahnı-rəqsi)

I

Dost bağında açılıb güllər,
Sarılib güllərə sarı bülbüllər.
Qızlar düzüb telinə güllər,
Gülürlər nazlana-nazlana.

Nəqərat:

Mehribanım, mehriban,
Dur oyna, çal-oyna.
Yaxşı oğlan, qəşəng qız,

Çal-oyna.

Gözəl oğlan, gözəl qız, çal-oyna.

II

Dost bağında bitər alçalar,
Ağ çiçəkləyər, yetər alçalar.
Toylarda qayda belədir,
Oğlan oxuyar, qızlar əl çalar.

Nəqərat:

3/4 xanə ölçüsünə, aramlı və cəld tempə malik bu rəqsin bəndi aramlı, nəqəratı isə cəld tempdə ifa olunur.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Hansı məzmunlu xalq rəqləri mövcuddur?
2. Üzeyir Hacıbəylinin hansı operettasında “Darçını” və “Uzundərə” rəqlərindən istifadə olunub?
3. “Çal-oyna” mahnı-rəqsinin bəndi və nəqəratı necə ifa olunur?

KEÇİLMİŞ MÖVZULARIN TƏKRARI

Mövzu ilə əlaqədar bəstəkarların adlarını şəkillərinə görə təyin edin.

TESTLƏR

1. Həsən xan hansı operanın qəhrəmanıdır?

- a) "Azad" b) "Sevil" c) "Koroğlu"

2. Həsən xanın səsi necə adlanır?

- a) tenor b) bas c) bariton

3. "Meşə çarı" mahnı-balladası neçə ifaçı tərəfindən səsləndirilir?

- a) 1 b) 2 c) 3

4. "Kor ərəbin mahnısı"nın müəllifi kimdir?

- a) Q. Qarayev b) Niyazi c) F. Əmirov

5. "Per Günt" dram əsərinin müəllifi kimdir?

- a) V. Hüqo b) H. İbsen c) M. Tven

6. "Vəli və Tellinin dueti" Üzeyir Hacıbəylinin hansı operettasındandır?

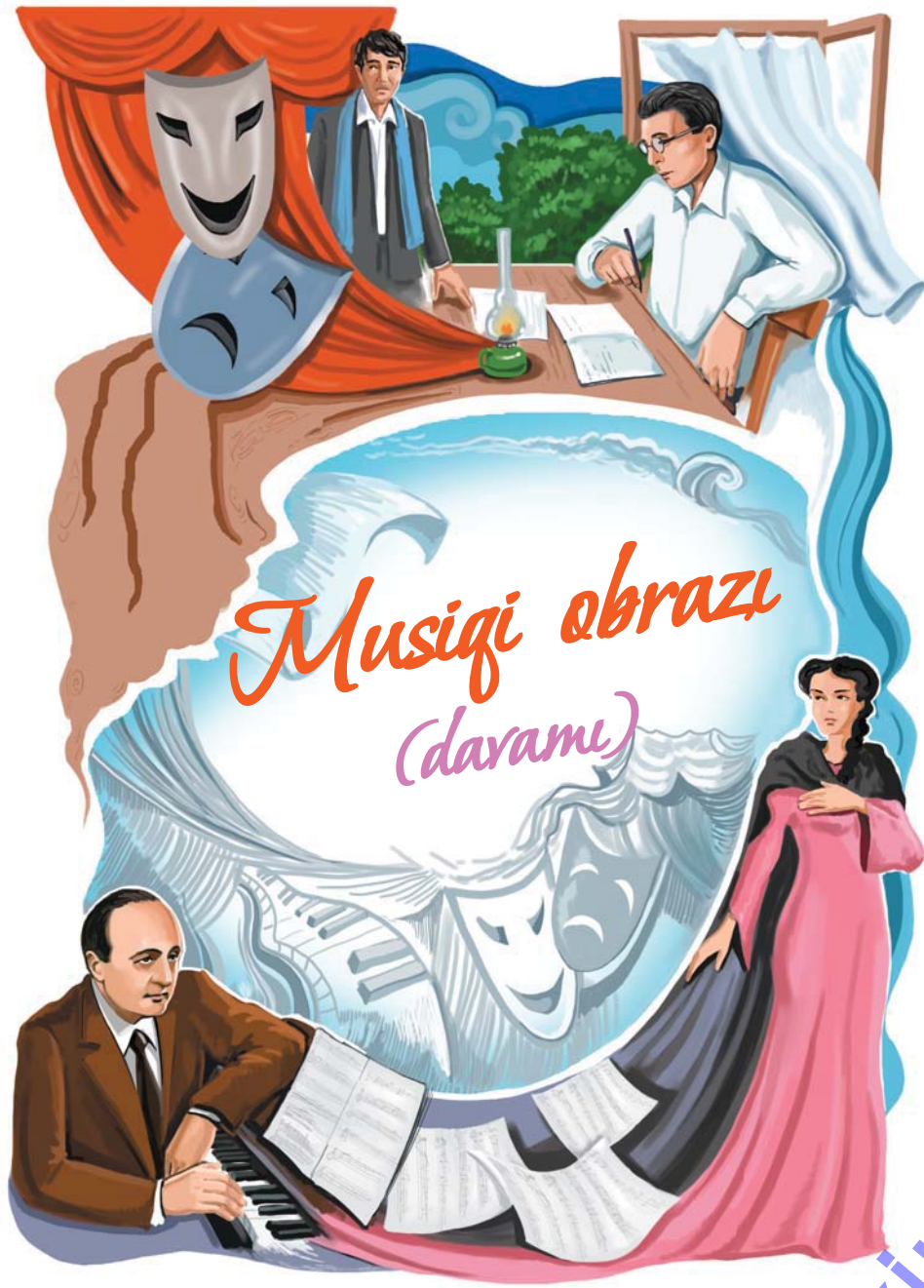
- a) "O olmasın, bu olsun" b) "Ər və arvad" c) "Arşın mal alan"

7. "Şəhrizad" süitasını kim yazmışdır?

- a) Q. Qarayev b) F. Əmirov c) N. A. Rimski-Korsakov

8. Üzeyir Hacıbəyli "O olmasın, bu olsun" operettasında hansı Azərbaycan xalq rəqsinin melodiyaşından istifadə etmişdir?

- a) "Qaytağı" b) "Uzundərə" c) "Mirzəyi"

LAYIHƏ

BƏSTƏKAR MAHNILARINDA LAYLA XARAKTERİ

Elə mahnılar vardır ki, hər birimiz onların həzin musiqisi altında yuxuya getmiş, yaşa dolmuş və böyümüşük. Bu mahnılar laylalardır. Laylaların həzin təranələri körpəni yuxuya verir. Layla deyən ana körpəsinin qanına xalqın əsrlərdən gələn sevgisini, adət-ənənəsini, səmimiyyətini hopdurur.

*Altay Hacıyev.
“Keçmişdən səhifələr. Layla”*

Ana və körpə obrazı məşhur rəssamların yaradıcılığında da geniş vüsət tapmışdır. İntibah dövrünün (XV əsr) Leonardo da Vinçi, Mikelan-celo, Rafael Santi kimi böyük rəssamları gözəl xarici görünüşə, zəngin mənəviyyətə malik mükəmməl qadın obrazı yaratmaq üçün öz ideallarını məhz analıq mücəssməsi olan qadında tapmışlar. Azərbaycan rəssamlarının yaradıcılığında da bu obraz təsvir olunmuş sənət əsərləri mövcuddur.

Musiqi dinləyək

Fikrət Əmirov.

“Sevil” operasından “Layla”

Fikrət Əmirovun Cəfər Cəbbarlıının eyniadlı pyesi əsasında yazdığı “Sevil” operası Azərbaycanın musiqi həyatında mühüm hadisədir. Bu opera müasir mövzuda yazılmış ilk milli lirik opera kimi Azərbaycan incəsənəti tarixinə daxil olmuşdur.

Əsərin baş qəhrəmanı Sevil öz balasına layla çalır. Bu mahnını dinlədikcə insanın gözü önünə keçən əsrin əvvəllərində körpəsi üçün layla deyən Azərbaycan qadınının ümumiləşmiş obrazı gəlir.

Həyat yoldaşı Balashın əsarəti altında yaşayan Sevil öz balası Gündüzün beşiyi başındadır. Körpə ana laylasının gözəl təranələri altında mışıl-mışıl yatır.

*Fikrət Əmirovun “Sevil”
operasından fraqment*

Yeni mahnı öyrənək

LAYLA

*Musiqisi Fikrət Əmirovun,
sözləri Nəbi Xəzrinindir.*

I

Gecə keçər, üzün gülər,
Anan qurban, canım qurban!
Səhər gələr, atan gələr,
Anan qurban, körpə balam!
Laylay, laylay, yat,
mənim əzizim!
Yat, yat!

II

Arzun coşsun, dəniz olsun,
Anan qurban, canım qurban!
Bəxtin sənin səhər kimi
Təmiz olsun, anan qurban!
Laylay, laylay, yat,
mənim əzizim!
Yat, yat!

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Laylalarla insan körpə yaşlarından hansı mənəvi keyfiyyətləri qazanır?
2. “Layla” mahnısında ana öz balasına nə arzulayır?
3. “Bəstəkar yaradıcılığında layla” mövzusunda danışın.

XALQ MUSIQISINDƏ LAYLA OBRAZI

*Sara Manafova.
“Yeni həyata”*

*Uilyam Buqro.
XIX əsr. Fransa*

Azərbaycan xalq mahnı yaradıcılığının ən qədim janrlarından biri də laylалardır. Layla janrı bir çox dünya xalqlarının musiqi folklorunda mövcuddur.

Laylaların meydana gəlməsi tarixən xalqların məişət və ailə ənənələri ilə bağlı olmuşdur. Bir qayda olaraq, laylalar qadınlar (analar, nənələr) tərəfindən oxunmuşdur. Anaların körpələrinə oxuduqları mahnılara ninnilər, oxşamalar da aiddir.

Laylalar, ninnilər və oxşamalar melizmlərlə zəngindirilər. Bu mahnılar özünəməxsus bir üslubda ifa olunur.

Ana beşik başında oturaraq onu yırğalayır və melodiyanın ritminə uyğun yarıoxuma, yarıdeklamasiya halında, yəni reçitativ-deklamasiya üslubunda oxuyur. Laylaların mətni çox halda yeddihecalı quruluşa malik olan bayatılardan ibarət olur.

Laylay beşiyim, laylay, 2—3—2
Evim, eşiyim, laylay. 2—3—2
Sən get şirin yuxuya, 2—2—3
Çəkim keşiyin, laylay. 2—3—2

Azərbaycan laylalarının ilk not nümunələrini Üzeyir Hacıbəyli və Müslüm Maqomayev yazmışdır.

Musiqi dinləyək

Mixail İppolitov-İvanov. “Türk fraqmentləri” süitasından “Ninni”
İstedadlı rus bəstəkarı Mixail İppolitov-İvanov 1925-ci ildə yazdığı “Türk fraqmentləri” adlı simfonik əsərində bir neçə Azərbaycan musiqi nümunəsindən, o cümlədən “Ninni”dən istifadə etmişdir.

Bu mahnı fa minor tonallığında səslənir. Fa minor tonallığında si bemol, mi bemol, lya bemol və re bemol işarələri var. Notda mi bekar işarəsi onun harmonik şəkildə olmasını göstərir. Yeni minor qamması harmonik şəkildə olanda onun VII pilləsi yarım ton zilləşir. Fa minorun yarandığı major qamması lya bemol major adlanır və onun da dörd bemol işarəsi vardır.

Yeni mahnı öyrənək

LAYLA

(Azərbaycan xalq mahnısı)

I

Könlümün bir gülüsən,
O gülün bülbülüsən.
Sinəmin sünbülüsən,
Səni, yavrum, sevərəm.

II

Layla dedim həmişə,
Karvan gedər enişə.
Yastığında gül bitsin,
Döşəyində bənövşə.

III

Layla, quzum, ağlama,
Ürəyimi dağlama.
Yat, yuxun şirin olsun,
Yuxuma daş bağlama.

IV

Layla, əməyim, bala,
Duzum-çörəyim, bala.
Gözlərəm böyüyəsən,
Görüm köməyin, bala.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Layladan başqa analar körpələrinin beşiyi başında daha hansı mahnıları oxuyurlar?
2. Rus bəstəkarı Mixail İppolitov-İvanov xalqımızın “Ninni” mahnısından hansı simfonik əsərində istifadə edib?
3. Laylaların mətni üçün hansı poeziya nümunəsindən istifadə edilir?
4. Harmonik minorda hansı səs yarım ton zilləşir?
5. Layla janrı haqqında kiçik şifahi təqdimat hazırlayın.

PROQRAMLİ MUSİQİ VƏ MUSİQİ OBRAZI

Cövdət Hacıyev

Görkəmli Azərbaycan bəstəkarı, Xalq artisti Cövdət Hacıyev simfonik orkestr üçün simfoniya-ların, Qara Qarayev ilə birgə bəstələdiyi “Vətən” operasının, “Sülh uğrunda” simfonik poemanın, kamera-instrumental və fortepiano üçün əsərlə-rin, xor əsərlərinin müəllifidir. O, eyni zamanda uşaqları da yaddan çıxarmamış və onlar üçün proqramlı, yeni əvvəlcədən adı məlum olan “Mu-siqi şəkilləri” adlı fortepiano pyesləri silsiləsini yaratmışdır. Bu fortepiano silsiləsi səkkiz kiçik-həcmli pyesdən — “Gəzinti», “Əfsanə», “Zarafat», “Nağıl», “Etüd», “Marş», “Lirik rəqs», “Epiloq”dan ibarətdir.

Musiqi dinləyək

Cövdət Hacıyev. “Musiqi şəkilləri” silsiləsindən “Marş”

Dinlədiyimiz bu fortepiano pyesində cəsarətli addımlarla hərəkət edən məktəblilər təsvir edilir. Musiqinin dəqiq ritmi, sadə melodiyası, xalq musiqisinin intonasiyalarına oxşarlığı onun başa düşülməsini asanlaşdırır.

Modest Musorqski

Rus bəstəkarlarından Modest Musorqskinin ya-radıcılığında da “Sərgidən şəkillər” adlı fortepiano pyesləri silsiləsi var. Yaxın dostu, görkəmli rəssam və memar Viktor Qartmanın sərgisində gördüyü təsviri incəsənət əsərləri bəstəkarda sonradan bu silsiləni yaratmaq həvəsi doğurmuşdur. On bir for-tepiano pyesindən ibarət bu proqramlı əsərdə on bir təsviri sənət nümunəsindəki obrazlar öz musiqi təsvirini tapmışdır.

Musiqi dinləyək

Modest Musorqski.

“Sərgidən şəkillər” silsiləsindən “Küpəgirən qarı”

BUNU DA BİLİN

Modest Musorqski “Sərgidən şəkillər” silsiləsini cəmi üç həftəyə yazdığına baxmayaraq, əsər bəstəkarın ölümündən düz beş il sonra nəşr edilib və səhnələşdirilib.

*Yeni mahnı öyrənək***QAR**

Musiqisi və sözləri Səadət Fərziyevanınıdır.

I

Bəyaz paltar geydi dağ,
təpə, meşələr,
Bəyaz örpək örtüdü üstünə
çəmənlər.
Yollar buz bağladı, çaylar
pıçıldadı,
Söylədi: “Təzə il gəlir!”

Nəqərat

Bax qara, qara bax, yağır,
gətirir soraq,
Dekabrın son günü gələcək
Bizə qonaq.

II

İlin fəsilləri gözəldir,
Gözəldir.
Günəş, yağış, külək —
Onların bəzəyidir.
Yaz sərin, yay isti,
Payız isə küləkli,
Qış — boran, şaxta
gətirir.

Nəqərat

Bax qara, qara bax, yağır,
gətirir soraq.
Dekabrın son günü gələcək
Bizə qonaq.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Proqramlı musiqi əsəri nədir?
2. Cövdət Hacıyevin “Musiqi şəkilləri” fortepiano silsiləsi neçə pyesdən ibarətdir?
3. Modest Musorqskinin fortepiano silsiləsinin adı nədir?
4. Qış haqqında yazılmış bir neçə mahnını xatırlayın. Bu mahnılarda hansı rəng üstünlük təşkil edir? “Rənglər və fəsillər” mövzusunda danışın.

MINİATÜR VƏ MUSİQİ OBRAZI

Miniatür kiçikhəcmli sənət əsərlərinə deyilir və bu janr həm musiqidə, həm də təsviri incəsənətdə öz tətbiqini tapıb. Böyük Azərbaycan bəstəkarı Fikrət Əmirov bu janrdə “12 miniatür” adlanan fortepiano pyesləri silsiləsi yaratmışdır. Bu proqramlı silsilədə hər bir pyesin öz adı var. Onların adları belədir: “Ballada”, “Aşıqsayağı», “Noktürn”, “Yumoreska”, “Lirik rəqs», “Ovda», “Layla», “Vals», “Barkarola», “Tokkata”, “Elegiya”, “Marş».

“Barkarola” italyan sözü olub, “qayıqçının mahnısı” deməkdir. Sanki axşamçağı balıqçı öz qayığında üzür və həzin bir mahnı oxuyur.

Musiqi dinləyək

Fikrət Əmirov.

“12 miniatür” fortepiano pyesləri silsiləsindən “Barkarola”

Arif Hüseynov.
“Ağ atlı oğlan”

Abdulla Ələkbərov.
“Nəğməkar qız”

Abdulla Ələkbərov.
“El bilir ki, sən mənimsən”

Pyotr
Çaykovski

“Barkarola” adlı fortepiano pyesi dahi rus bəstəkarı Pyotr Çaykovskinin yaradıcılığında da var. P.Çaykovskinin “İlin fəsilləri” fortepiano pyesləri silsiləsində yaz, yay, payız və qış fəsillərinin hər birinə üç pyes bəstələnib.

İLİN FƏSİLLƏRİ

Dekabr — “Milad bayramı”
Yanvar — “Ocaq başında”
Fevral — “Maslenitsa”

Mart — “Torağayın nəğməsi”
Aprel — “Novruzgülü”
May — “Ağ gecələr”

İyun — “Barkarola”
İyul — “Biçinçi nəğməsi”
Avqust — “Biçin”

Sentyabr — “Ov”
Oktyabr — “Payız nəğməsi”
Noyabr — “Üç at qoşulmuş arabada”

Musiqi dinləyək

Pyotr Çaykovski.

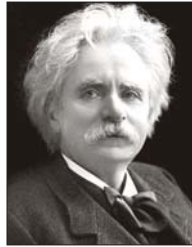
“İlin fəsilləri” fortepiano pyesləri silsiləsindən “Barkarola”

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Miniatur nə deməkdir?
2. “12 miniatur” fortepiano pyesləri silsiləsinə nə daxildir?
3. Qış fəsilini aylara bölün və adlandırın. Hər bölümün rəngini və musiqisini düşünün.

KEÇİLMİŞ MÖVZULARIN TƏKRARI
SİNİF KONSERTİNƏ HAZIRLIQ

Bəstəkarları şəkillərinə görə təyin edin.

T E S T L Ə R

1. “Koroğlu” operasındakı zalım xanın adı nədir?

- a) Hüseyn xan b) Həsən xan c) Eldar xan

2. “Meşə çarı” mahnı-balladası kimin sözlərinə yazılıb?

- a) H.Heyne b) İ.V.Höte c) S.Mixalkov

3. “Şeyx Sənan” tamaşasının musiqisini kim yazıb?

- a) Q.Qarayev b) C.Hacıyev c) F.Əmirov

4. Pyotr Çaykovskinin “İlin fəsilləri” fortepiano pyesi neçə hissədən ibarətdir?

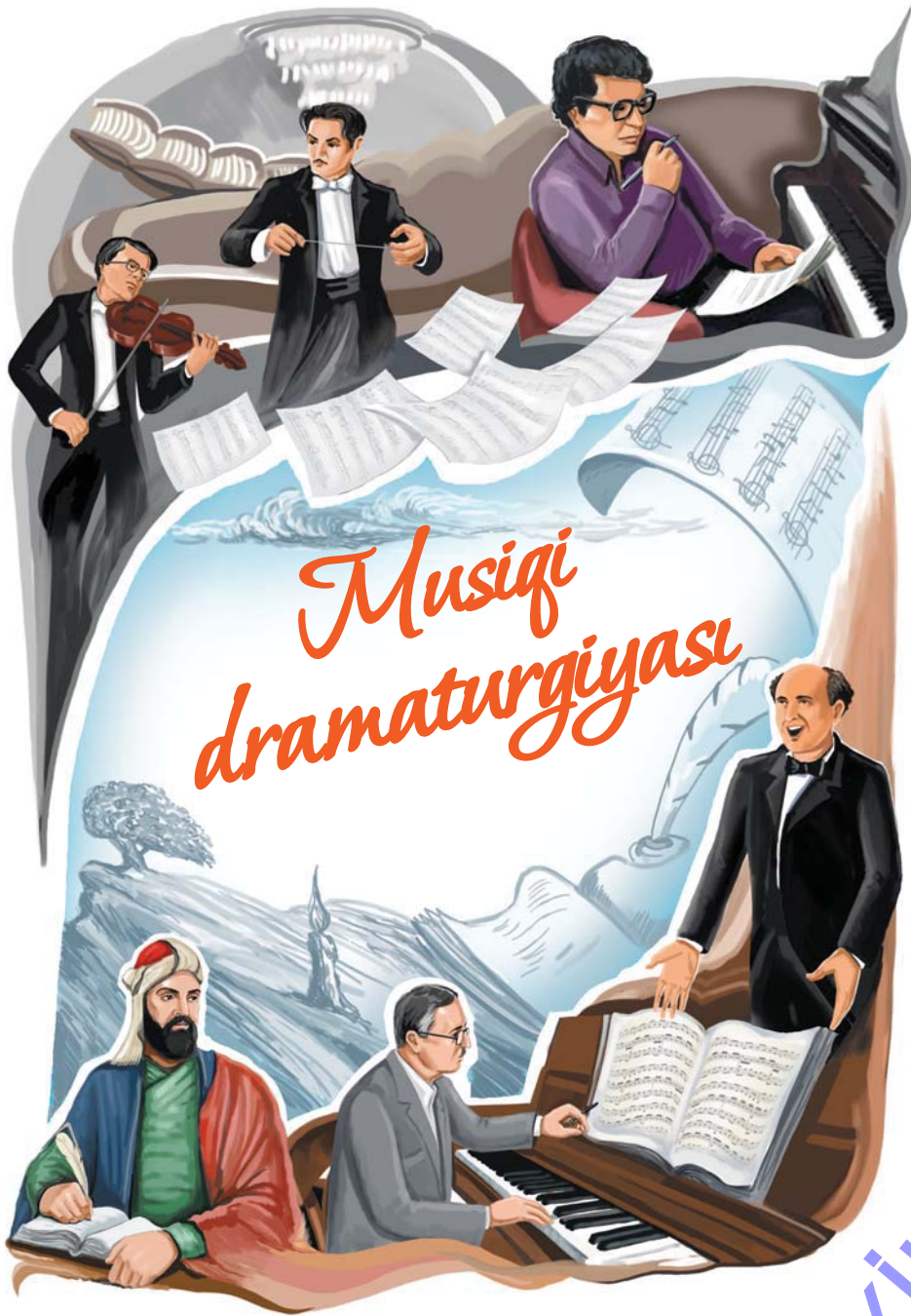
- a) 4 b) 8 c) 12

5. “Per Günt” dram əsərinə yazılmış musiqinin müəllifi kimdir?

- a) M.Musorqski b) F.Şubert c) E.Qriq

6. “Sərgidən şəkillər” fortepiano silsiləsini kim yazıb?

- a) Q.Qarayev b) M.Musorqski c) E.Qriq

LAYIHƏ

QARA QARAYEVİN “YEDDİ GÖZƏL” BALETİNİN DRAMATURGIYASI

Nizami Gəncəvi

Bəstəkar Qara Qarayevi dahi Nizaminin yaradıcılığı ilə birləşdirən onun “Yeddi gözəl” baleti və “Leyli və Məcnun” simfonik poeması olmuşdur. Nizami Gəncəvinin “Xəmsə”sinə daxil olan beş poemadan birinin motivləri əsasında yazılan “Yeddi gözəl” baletinin qısa məzmunu belədir: Bəhram şah ov edərkən azır, qədim qəsrin dağıntıları arasından keçib ovçu Mənzərin evinə gəlir. Mənzər və bacısı Ayşə Bəhram şahı qarşılayırlar. Elə bu zaman məkrli vəzir Rast Rövşən şahə düşmənin hücum xəbərini çatdırır. Bəhram şahə qoşulan Mənzər onunla birlikdə döyüşə gedir. Şah öz yerinə zalım vəziri təyin edir. Vəzir isə Bəhram şahı öldürmək üçün yollar axtarır. Mənzər şahı ölümdən xilas edir. Şah öz taxt-tacına qayıdır, lakin onda xalqına qarşı bir etinasızlıq yaranır. Vəzir isə öz arzusunu yerinə yetirmək üçün yollar axtarır. Günlərini kefdə keçirməklə məşğul olan şah ona kömək etməyə çalışan Mənzəri və onun silahdaşlarını zindana atır. Ayşə saraya gəlir, qardaşını və dostlarını azad etmək üçün şahə yalvarır.

Mənzər və onun silahdaşları zindandan qaçırlar. Şahın adamları kəndlilərin zəmisinə od vurur. Şah Ayşəni qətlə yetirir. Xalq ayağa qalxır. Bəhram şah ölkədən qovulur.

*“Yeddi gözəl”
baletindən səhnə*

*“Yeddi gözəl”
baletindən “Adajio”*

Musiqi dinləyək

Qara Qarayev. “Yeddi gözəl” baletindən “Adajio”

“Adajio”da Ayşənin obrazı, xarakteri gözəl və təsirli bir melodiyada öz əksini tapır. Ağır tempdə və 6/8 xanə ölçüsündə səslənən bu rəqsin melodik elementləri, intonasiyaları Ayşənin ölüm səhnəsinə qədər bir neçə dəfə yada salınır. Yəni bir növ ana xətti rolunu oynayır.

Musiqi dinləyək

Qara Qarayev. “Yeddi gözəl” baletindən “Gözəllər gözəli”

Baletdə yeddi xalqın musiqisi əsasında yeddi gözəl obrazı yaradılmışdır: “Hind gözəli», “Bizans gözəli», “Xarəzm gözəli», “Slavyan gözəli», “Məğrib gözəli», “Çin gözəli», “Gözəllər gözəli». Bu baletdə konsert pyesi kimi səslənən ritmik “Vals” dövrümüzün ən gözəl əsərlərindən hesab olunur.

Musiqi dinləyək

Qara Qarayev. “Yeddi gözəl” baletindən “Vals”

Yeni mahnı öyrənək**AZƏRBAYCANA GƏLSİN**

*Musiqisi Tofiq Quliyevin,
sözləri Süleyman Rüstəmindir.*

I

Vətənimin seyrinə çağırıram elləri,
Sərvət görmək istəyən Azərbaycana gəlsin!
Bəzənib başdan-başa şəhərləri, kəndləri,
Cənnət görmək istəyən Azərbaycana gəlsin!

II

Payızında, qışında, baharında, yazında,
Dinir dostluq nəğməsi könüllərin sazında.
Sabaha addımlayan mərd oğlunda, qızında,
Qeyrət görmək istəyən Azərbaycana gəlsin!

III

Bağçaları, bağları zavalıdır qış-bahar,
Məhəbbəti, şöhrəti dolaşır diyar-diyar.
Üçrəngli bayraq altda alınacaq, bəxtiyar
Millet görmək istəyən Azərbaycana gəlsin!

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. “Yeddi gözəl” baletinin ilk tamaşası neçənci ildə olmuşdur?
2. “Yeddi gözəl” baletinin əsas obrazları hansılardır?
3. “Azərbaycana gəlsin” mahnısında yurdun gözəllikləri hansı sözlərlə tərənnüm olunur?
4. “Yeddi gözəl” baleti haqqında şifahi təqdimat hazırlayın.

ARİF MƏLİKOVUN “MƏHƏBBƏT ƏFSANƏSİ” BALETİNİN DRAMATURGİYASI

Arif Məlikov

“Məhəbbət əfsanəsi” baletindən

Nazim Hikmət

Bəstəkar Arif Məlikov “Məhəbbət əfsanəsi” baletini türk şairi Nazim Hikmətin “Fərhad, Şirin, Məhmənə Banu və Dəmirdaşın suyu” pyesi əsasında yaratmışdır. İki böyük sənətkarın birgə əməyi nəticəsində yaranan “Məhəbbət əfsanəsi” baletində “Hümayun”, “Çahargah”, “Segah”, “Bayatı-Kürd” muğamlarından istifadə edilib. Nazim Hikmət Fərhadın timsalında sevməyi bacaran və sevgisi uğrunda mübarizə edən bir surət yaradıb. Onun yaratdığı obrazda Vətənə və xalqa sevgi əks olunur. Baletin qısa məzmunu belədir: Hökmdar Məhmənə Banu öz gözəlliyini qurban verərsə, onun bacısı sağalar. Tərəddüd içində olan hökmdar buna razılıq verir. Sağalmış Şirin bacısının üzünü görəndə təəccüblənir. Məhmənə Banu üzünü qara tül ilə örtür. Fərhadın Şirin üçün tikdiyi saray hazır olur. Məhmənə Banu və Şirin saraya tamaşa etməyə gəlirlər. Fərhad Şirinə aşiq olur. Xalqın quraqlıqdan əziyyət çəkdiyi məlum olur və Məhmənə Banu Fərhad ilə belə bir şərt kəsir: əgər Bisütun dağı yıxılıb susuz qalan xalq üçün su çəkə bilsə, onlara xeyir-dua verəcəyini söyləyir. Fərhad ona böyük ümidlərlə baxan xalqla birlikdə qalaraq, Bisütun dağı yıxmağa başlayır.

*“Məhəbbət əfsanəsi” baletindən
“Təlxəklərin rəqsi”*

Musiqi dinləyək

Arif Məlikov. “Məhəbbət əfsanəsi” baletindən “Təlxəklərin rəqsi”

LAYIHƏ

Notla oxuyaq və dinləyək

Türk qızlarının rəqsi
(II pərdə)

Allegro

Mahnını notla və sözləri ilə oxuyaq

AZƏRBAYCANA GƏLSİN

Musiqisi Tofiq Quliyevin,
sözləri Süleyman Rüstəmindir.

Andantino

Və-tə-ni-min sey-ri-nə ça-ğı-ri-ram el-lə-ri,
Ser-vet gör-mək is-tə-yən A-zər-bay-ca-na gəl-sin.
Bə-zə-nib baş-dan-ba-şa, şə-hər-lə-ri,
kənd-lə-ri, cən-nət gör-mək is-tə-yən A-zər-bay-ca-na gəl-sin!
Gü-lüm, A-zər-bay-ca-na gəl-sin!

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. “Məhəbbət əfsanəsi” baleti kimin eyniadlı əsəri əsasında yazılmışdır?
2. “Azərbaycana gəlsin” mahnısında yurdun təbiəti necə tərənnüm edilir?
3. “Məhəbbət əfsanəsi” baleti haqqında şifahi təqdimat hazırlayın.

ORATORİYA VƏ DRAMATURGİYA

*İohann Sebastyan
Bax*

*Simfonik orkestr,
xor, solistlər*

Vasif Adıgözəlov

Oratoriya — xor, solistlər və simfonik orkestr üçün nəzərdə tutulmuş irihəcmli musiqi əsəridir. “Oratoriya” sözünün latın dilindən tərcüməsi, “oro” danışram, yalvarıram deməkdir. Bu janr İtaliyada XVI əsrin axırı, XVII əsrin əvvəllərində, təxminən kantata və opera janrı ilə bir vaxtda yaranmışdır. Oratoriya quruluşuna görə də bu janrlara çox yaxındır. Oratoriya operadan səhnə hərəkətlərinin olmaması, kantatadan böyük ölçüsünə və şəxələnen süjet xəttinə malik olması ilə fərqlənir. Bu janr dahi alman bəstəkarı İ.S.Baxın, F.Hendelin, Y.Haydnın, L.Bethovenin və digər Avropa bəstəkarlarının yaradıcılığında yüksək səviyyəyə qalxmışdır.

Azərbaycanda bu janrda Cahangir Cahangirov, Vasif Adıgözəlov, Ramiz Mustafayev, Oqtay Rəcəbov nümunəvi əsərlər yaradıblar. Cahangir Cahangirovun “Sabir», Vasif Adıgözəlovun “Qarabağ şikəstəsi», Oqtay Rəcəbovun “Heydər” və “Çingiz” simfoniya-rekviyemi, Ramiz Mustafayevin “Hüseyn Cavid” oratoriyaları ölkəmizdə və bütün dünyada tanınmış əsərlərdəndir.

Vasif Adıgözəlovun “Qarabağ şikəstəsi” oratoriyası yeddi hissədən ibarətdir. Teymur Elçinin sözlərinə yazılmış əsər Qarabağa həsr olunmuş şeirlə başlayır. Əsərin sonuncu hissəsində bəstəkar “Qarabağ şikəstəsi” zərbi-muğamından bütünlüklə istifadə etmişdir.

Musiqi dinləyək

“Qarabağ şikəstəsi” oratoriyasının VII hissəsi

*Musiqisi Vasif Adıgözəlovun,
sözləri Teymur Elçinindir.*

Bu oratoriyada dinlənən hissədən əlavə xor epizodları, vokal nümunələri və simfonik fraqmentlərdən ibarət musiqi parçaları da vardır.

Göründüyü kimi, musiqi və mətn arasında vəhdət oratoriyanın dramaturgiyasını tədricən inkişaf etdirir. Sonda təntənəli “Qarabağ şikəstəsi” xorun ifasında səslənir.

*Yeni mahnı öyrənək***BAKİ MAHNISI**

*Musiqisi Tofiq Quliyevin,
sözləri Ənvər Əlibəylinindir.*

I

Bakı, əziz şəhər, mehriban diyar,
Sinəndə boy atıb oldum bəxtiyar,
Səndə ilk eşqimin yadigarı var.

Nəqərat:

Sən mənim söhbətim,
Şərəfim, şöhrətim,
Tükənməz dövlətim, əzizimsən.
Sən mənim söhbətim,
Şərəfim, şöhrətim,
Tükənməz dövlətim, əzizimsən,
Gözəl Bakı!

II

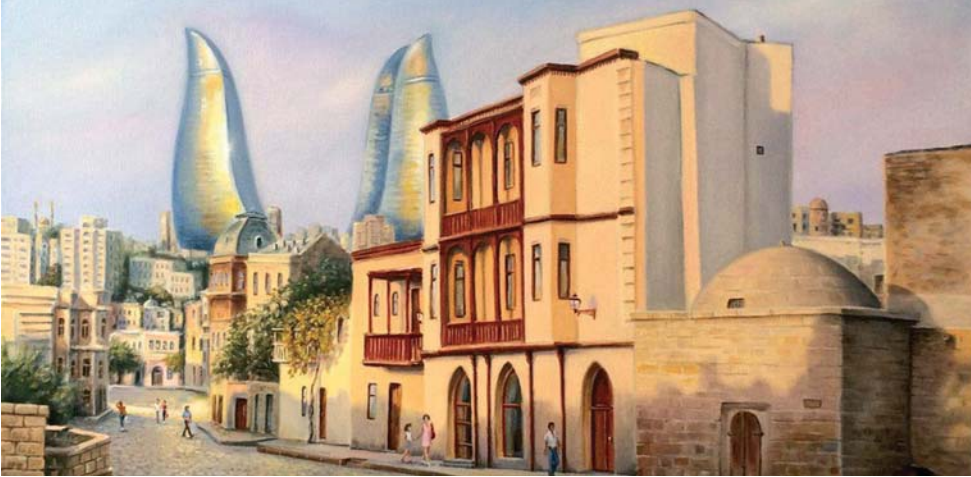
Ürəyim səninlə edir iftixar,
Xəzərin qoynunda saldın buruqlar.
Qəlbimdə qəlbinin hərarəti var.

III

Baxdıqca doymuram gözəlliyindən,
Şirin nəğmə qədər sevimlisən sən.
Hər yerdə, hər yanda deyəcəyəm mən.

Nəqərat:

Sən mənim söhbətim, şərəfim, şöhrətim,
Tükənməz dövlətim, əzizimsən.
Sən mənim söhbətim, şərəfim, şöhrətim,
Tükənməz dövlətim, əzizimsən.
Gözəl Bakı!

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Oratoriya nədir və harada yaranıb?
2. Azərbaycan bəstəkarlarından kimlər oratoriya janrında əsərlər yaradıb?
3. “Bakı əziz şəhər” mövzusunda danışın.

ƏŞRƏF ABBASOVUN “QARACA QIZ” BALETİNİN DRAMATURGIYASI

Əşrəf Abbasov

“Qaraca qız” baleti bəstəkar Əşrəf Abbasov tərəfindən Süleyman Sani Axundovun “Qorxulu nağıllar” povesti əsasında yazılmışdır.

Baletin librettosunu Əfrasiyab Bədəlbəyli yazmışdır. Bu əsər uşaqlar üçün yazılmış ilk irihəcmli musiqi əsəridir.

Əsərin məzmunu belədir: Bağban Piri babanın komasında Qaraca qız adlı kimsəsiz qız yaşayır.

Piri baba onu nəvəsi kimi sevib əzizləyir. Onların yaşadıkları malikanənin sahibinin qızı Ağca həyətdə gəzərkən Qaraca qızı görür və onlar dostlaşırlar. Lakin Ağcanın zalım anası bu dostluğu qadağan edir. Ağca yalnız atasının köməyi ilə Qaraca qızla arabir görüşür. Bir gün ağaların məclisində Qaraca qızla etdiyi rəqsə görə Ağcanın anası hirsələnir. Qaraca qızla Ağcanın dostluğu Piri babanın da xoşuna gəlmir. O, ağaların bu dostluğa münasibətini və onun nə ilə nəticələncəyini yaxşı bilir. Bir gün Qaraca qız gizlincə Ağcanın otağına gəlir və zəlzələ nəticəsində valideynlərini itirməsi, sonradan qaraçı Yasəmən tərəfindən qızlığa götürülməsindən danışır. Yasəmən ölümündən sonra əri Yusifin Qaraca qızı qovması Ağcanı kövrəldir.

Bir gün Qaraca qızın sevimli rəfiqəsi Ağcanı ilan çalır. Qaraca qız onu xilas edərkən zəhərlənir. Zədələnmiş dodağından bədənə işləyən ilan zəhəri öz işini görür. Ağca sağalır, Qaraca qız isə Piri babanın qucağında dünyasını dəyişir.

Süleyman Sani Axundov

“Qaraca qız” baletindən

Musiqi dinləyək

Əşrəf Abbasov. “Qaraca qız” baletindən “Qaraca qız və Ağcanın dueti”

Bu duet “Qaraca qız” hekayəsi əsasında yaradılmışdır. Lakin bir qədər ritmi dəyişilmiş şəkildə, zarafat xarakterində səslənir.

Yeni mahnı öyrənək**ƏSGƏR QARDAŞLAR**

*Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin,
sözləri Zəminə Xınalıdır.*

I

Mətin addımların döyüntüsündən
Lərzəyə düşübdür düşmən ordusu.
Əsgər qardaşların uca boyundan
Qorxuya düşübdür düşmən ordusu.

Nəqərat:

Geriye yol yoxdur, ancaq irəli!
Açılan sabahlar gözləyir sizi.
Daim sevindirir siz qəlbimizi,
Yaşayın, var olun, əsgər qardaşlar.

II

Ürək döyüntüsü, qəlb çırpıntısı,
Qaranlıq gecənin tez açılması,
Nurlu sabahların işıq saçması
Əllərinizdədir, əsgər qardaşlar.

III

Analar fəxr edir, bacılar sevir,
Sizin qədrinizi bütün el bilir.
Sevincdən xalqım da göz yaşın silir,
Yaşayın, var olun, əsgər qardaşlar.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Süleyman Sani Axundov “Qaraca qız”da uşaqların taleyini hansı çalarlarla təsvir edib?
2. “Qaraca qız” baletində uşaqların həyatı necə canlandırılır?
3. “Qaraca qız” baleti haqqında qısa şifahi təqdimat edin.
4. “Əsgər qardaşlar” mahnısında vətənpərvərlik hissi hansı misralarda daha parlaq ifadə edilib?

MÜSLÜM MAQOMAYEVİN “ŞAH İSMAYIL” OPERASININ DRAMATURGİYASI

*Müslüm
Maqomayev*

Böyük Azərbaycan bəstəkarı Müslüm Maqomayev ilk irihəcmli musiqi əsəri olan “Şah İsmayıl” operasını 1916-cı ildə eyniadlı Azərbaycan dastanı əsasında yaratmışdır. Opera 1919-cu ildə tamaşaya qoyulub. Əsər sonralar ciddi musiqi və libretto dəyişikliklərinə məruz qalıb. Operanın ilk tamaşası böyük Azərbaycan rejissoru Hüseyn Ərəblinskinin quruluşunda oynanılmışdır.

Operanın qısa məzmunu belədir: Aslan şah narahatdır. Xalq arasında şan-şöhrət tapmış oğlu İsmayıl onun taxt-tacına sahib çıxmağa bilər. Xain vəzir rəmmal vasitəsilə Aslan şahı xəbər çatdırır ki, oğlu onu öldürə bilər. Aslan şah həyəcan içində məşhur ariyasını oxuyur. Aldığı xəbərdən narahat olan şah oğlunu uzaq ölkələrə, yeni torpaqlar fəth etməyə göndərir. Aslan şah elə bilir ki, o, döyüşlərdə həlak olacaq.

Musiqi dinləyərk

Müslüm Maqomayev. “Şah İsmayıl” operasının I pərdəsindən “Aslan şahın ariyası”

Səfərdə olan Şah İsmayıl ərəb qəbilələri ilə rastlaşır və qəbilə başçısının qızı Gülzara vurulur. Gülzarın atası İbn Tahir qızını sevmədiyi Əbu Həməyə ərə verməyə hazırlaşır. Ona görə də Gülzarın atası başqa yerə köçməyə qərar verir. Gülzar çətinliklə harada olduğunu Şah İsmayıla bildirir. Gülzarın axtarışına çıxan Şah İsmayıl Ərəbzəngi ilə rastlaşır və döyüşdə ona qalib gəlir. Öldürmək istəyəndə Ərəbzənginin qadın olduğunu bilir və onu bağışlayır.

*Müslüm Maqomayev.
“Şah İsmayıl” operasından*

Musiqi dinləyək**Müslüm Maqomayev. “Şah İsmayıl” operasından “Ərəblərin yeni düşərgəsində Gülzarla tacirin toyu”**

Şah İsmayıl döyüşlərdən qalibiyyətlə çıxır və Gülzarı da götürüb vətənə qaydır. Aslan şah oğlunun gəlişindən xəbər tutur. Lakin tapşırığını yerinə yetirmədiyi üçün Aslan şah oğlunun öldürülməsini əmr edir. Ətrafdakıların yalvarışlarına görə ölüm hökmünü ləğv edən şah gənc İsmayılın gözlərinin çıxarılmasını tələb edir. Oğluna etdiyi zülmədən kədərənən şah fikrini dağıtmaq üçün əyləncə məclisi düzəltməyi əmr edir. Rəqqasə paltar geyinmiş Ərəbzəngi Aslan şahı zəhərli şərab verir. Aslan şah dünyasını dəyişir. Şah İsmayıl taxt-taca sahib olur.

Yeni mahnı öyrənək**ŞİRİN DİL**

*Musiqisi Emin Sabitoğlunun,
sözləri Kərkük bayatıdır.*

I

Şirin dil, şirin dil,
Al bağrımı, şirin dil.
Nə deyirsə yad desin,
Öz dilimdi şirin dil.

Nəqərat:

Şirin düşər,
Zülf üzə şirin düşər.
Fərhad qaya çapanda
Yadına Şirin düşər.

II

Şirin dil, şirin dil,
Ana dilim, şirin dil.
Həm təbibdi, həm məlhəm
Şirin söhbət, şirin dil.

III

Şirin kimi, şirin kimi,
Gözəl sev Şirin kimi.
Sevən gənclər istəmə
Fərhadla Şirin kimi.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. “Şah İsmayıl” operasında ata və oğul arasındakı mübarizə öz ifadəsini necə tapıb?
2. “Şah İsmayıl” operasındakı obrazlar və onların münasibətləri necə inkişaf edir?
3. Emin Sabitoğlu “Şirin dil” mahnısını hansı xalqın bayatıları əsasında yazmışdır?

ƏFRASIYAB BƏDƏLBƏYLİNİN “QIZ QALASI” BALETİNİN DRAMATURGIYASI

*Əfrasiyab
Bədəlbəyli*

tapşırır. Körpənin qolunda atasından olan yeganə xatirə — bilər-zik var.

...Artıq 18 il keçir və körpə qızcığaz füsunkar gözələ çevrilir. Həmişə şən və gülər-üzlü Gülyanaq xoşbəxt-dir. Çünki o, Polad adlı igidi sevir.

Bəstəkar Əfrasiyab Bədəlbəylinin “Qız qalası” baleti Azərbaycanın ilk milli baletidir. Baletin librettosu da bəstəkarə məxsusdur. Rəqslərin quruluşu Qəmər Almaszadəninidir. Librettonun mövzusu Qız qalası haqqında əfsanədən götürülmüşdür. Əsərdə azadlıq, məhəbbət və xoşbəxtlik uğrunda mübarizədən danışılır. Baletin qısa məzmunu belədir: Xan sarayında insanlar təşviş içindədir. Oğul həsrəti ilə yaşayan Cahangir xanın qız övladı anadan olmuşdur. Səfərdən qayıdan xan vəzirə körpəni öldürməyi, anasını isə köləyə çevirməyi əmr edir. Lakin vəzirin uşağa yazığı gəlir, onu dayəyə verir və sarayı tərk etməyi

“Qız qalası” baletindən

Qız qalası

Poladla Gülyanağın toyudur. Xan öz adamları ilə gəlir və qızın gözəlliyi onu valeh edir. Xan Gülyanağı bir vaxtlar kölə etdiyi həyat yoldaşına bənzədir. Cahangir xan Poladın qətlinə fərman verir. Poladın həyatını xilas etmək üçün Gülyanaq xanın sarayına köçmək qərarına gəlir. Yalnız bir şərtlə: xan ona dörd tərəfdən dənizlə əhatə olunmuş qala tikdirməlidir. Xan razılaşıır...

Nəhayət, qala hazırdır. Qəfildən Cahangir xana Gülyanağın onun qızı olduğunu deyirlər. Xan inanmaq istəmir. Polad xanla döyüşür, onu öldürür və qalaya — Gülyanağın yanına tələsir. Ayaq səsləri eşidən Gülyanaq onun xan olduğunu düşünür və özünü qaladan dənizə atır...

Musiqi dinləyək

Əfrasiyab Bədəlbəyli. “Qız qalası” baleti. I pərdədən “Adajio”
 “Şüştər” klassik Azərbaycan muğamına əsaslanan “Adajio” baletin
 əsas sevgi leytmotividir. Baletdəki 3 hissəli quruluşa malik olan “Ada-
 jio”nun orta hissəsində zərif vals səslənir.

“Qız qalası” baletindən
 Gülyanaq və Poladın “Adajio”su

Yeni mahnı öyrənək**QIZ QALASI**

Musiqisi Oqtay Rəcəbovun,
 sözləri Sevinc Nuruqızınındır.

I

Qız qalası, daşlarını
 Oxşamışam dönə-dönə.
 Qız qalası, danış sevgi
 Nağılını mənə yenə.
 Qız qalası, danış mənə
 Əsrlərin o üzündən.
 Danış Vətən tarixinin
 Gecəsindən, gündüzündən.

Nəqərat:

Bakımıza sevgimizin
 Qalasısan, Qız qalası.

Neçə-neçə nəsillərə
 Qalasısan, Qız qalası.

II

Daş sinənə çırpılıbdır
 Dalgaları Xəzərimin.
 Sən ucalan heykəlisən
 Əvvəlimin, əzəlimin.
 Divarına hörülübdür
 Həqiqətim, Qız qalası.
 Bakım boyda sədaqətim,
 Məhəbbətim, Qız qalası.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. “Qız qalası” baleti hansı dastan əsasında yazılmışdır?
2. “Qız qalası” mahnısında müəllif Qız qalasının əzəmətini və ona olan xalq sevgisini necə ifadə edib?
3. Qız qalası haqqında xalq arasında yayılmış başqa bir əfsanəni danışın.

MUSA MİRZƏYEVİN “ROMANTİK VALS-POEMA”SI VƏ İOHANN ŞTRAUSUN “VYANA MEŞƏSİNİN VALSI” ƏSƏRLƏRİNİN DRAMATURGIYASI

Musa Mirzəyev

Poema janrı musiqidə bir neçə məqsədlə yaradılır. Onlardan biri də instrumental ifa üçün lirik xarakterli əsərlərin yazılmasıdır. Belə əsərlərə vals-poema deyilir. Bəstəkar Musa Mirzəyevin “Romantik vals-poema”sının ilk ifaçıları məşhur dirijor Yuri Silantıyev və Pyotr Çaykovski adına Böyük Simfonik Orkestrin dirijoru Vladimir Fedoseyev olmuşdur. Bu

*İohann Ştraus
(oğul)*

əsr Böyük Simli Alətlər Orkestri üçün bəstələnmişdir.

Əsərin əsas mövzusunun əvvəlcə orkestrin I skripkaçıları, sonra isə II skripkaçıları ifa edirlər. Reprizada əsas mövzu altlar, violonçellər tərəfindən səslənir. Əsərdə sonata quruluşunun elementləri özünü göstərir. Musa Mirzəyevin “Romantik vals-poema”sı vals tempində yazılmışdır və 3/4 xanə ölçüsünə malikdir.

Musiqi dinləyək

Musa Mirzəyev. “Romantik vals-poema” əsərindən bir parça

Avstriyanın paytaxtı Vyanada çox istedadlı ailə var idi. Bu ailədə yaşayanların soyadı Ştrauslar idi. Vals janrını yaradan ata İohann Ştrausun üç oğlu var idi. Ailənin böyük oğlunun da adı İohann idi. Ata və üç oğul dövrün məşhur musiqiçiləri idi. Oğul İohann Ştraus ilk konsertini verəndə ata Ştrausun 40, oğlunun isə 20 yaşı vardı. Oğul İohann Ştrausun birinci konserti onu bütün ölkədə məşhurlaşdırdı. Onun bütün dünyada tanınan əsərlərindən biri “Vyana meşəsinin valsı” adlanırdı. Bəstəkar bu əsərin əsas mövzusunun motivini bülbül cəhəndən götürmüşdü.

Musiqi dinləyək

İohann Ştraus. “Vyana meşəsinin valsı». Əsas melodiyadan bir parça

Musiqi dinləyək və müqayisə edək

İohann Ştraus. “Vyana meşəsinin valsı». Əsas melodiya dan bir parça

İki musiqi əsərinin oxşar və fərqli cəhətləri

M.Mirzəyevin “Romantik vals-poema”sı

Vals tempindədir

İ.Ştrausun “Vyana meşəsinin valsı”

Fərqli

1. Simli alətlər orkestri üçün yazılıb.
2. Dinlənilmək üçün nəzərdə tutulub.
3. Proqramsızdır.

Oxşar

1. Simfonik orkestr üçün yazılıb.
2. Dinlənilmək və rəqs etmək üçün nəzərdə tutulub.
3. Proqramlıdır.

Fərqli**Mahnını notla oxuyaq****QIZ QALASI**

Musiqisi Oqtay Rəcəbovun, sözləri Sevinc Nuruqızınındır.

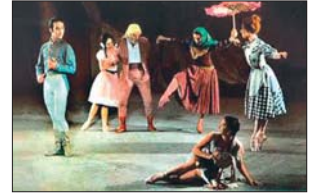
Tempo de Valse

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. “Romantik vals-poema” əsərinin ilk ifaçıları kim olub?
2. “Vyana meşəsinin valsı” əsərinin əsas mövzusunun motivi haradan götürülüb?
3. “Romantik vals-poema” ilə “Vyana meşəsinin valsı” əsərlərinin oxşar xüsusiyyətləri nədir?

KEÇİLMİŞ MÖVZULARIN TƏKRARI

Opera və baletlərdən verilmiş təsvirlərə görə əsərlərin adını təyin edin.

Şagirdlərin arzusu ilə öyrənilmiş mahnılar yada salınır.

TESTLƏR

1. "Şah İsmayıl" operasının müəllifi kimdir?

- a) Ü.Hacıbəyli b) A.Məlikov c) M.Maqomayev

2. "Qaraca qız" baletinin müəllifi kimdir?

- a) F.Əmirov b) C.Cahangirov c) Ə.Abbasov

3. "Məhəbbət əfsanəsi" baletinin müəllifi kimdir?

- a) Q.Qarayev b) A.Məlikov c) C.Cahangirov

4. "Arşın mal alan" operettasındakı nökrin adı nədir?

- a) Həsən b) Pirvəli c) Vəli

5. "Arşın mal alan" operettasındakı qulluqçunun adı nədir?

- a) Telli b) Fatma c) Gülyanaq

6. Vasiq Adıgözəlovun müharibə mövzusunda işlədiyi oratoriya necə adlanır?

- a) "Göyçə təranələri"
b) "Qarabağ şikəstəsi"
c) "Şirvan bayatıları"

Şagirdlər ayrı-ayrılıqda öyrəndikləri mahnılardan bir bənd oxuya bilərlər.

LAYIHƏ

VƏTƏN MÖVZUSU VƏ MUSIQI

Vətənə həsr olunmuş müxtəlif janrlı əsərlər həmişə mövcud olmuşdur. İstər Azərbaycan, istərsə də dünya xalqlarının bəstəkarları öz əsərlərində bu mövzuya müraciət etmişlər. Belə bəstəkarlardan biri də Polşa milli musiqisinin ilk nümayəndələrindən olan Mixail Oginskiyədir.

Mixail Oginski Frederik Şopendən əvvəl yaşayıb-yaratmışdır. Frederik Şopeni və Mixail Oginskiyi vətənə, xalqa, onun mədəniyyətinə, incəsənətinə və musiqisinə olan hədsiz məhəbbət birləşdirir. Mixail Oginski, eyni zamanda görkəmli dövlət xadimi olmuşdur. Bəstəkar 1794-cü ildə vətəninə azadlıq uğrunda döyüşlərə yardım məqsədilə var-dövlətini inqilabçılara vermişdir. İnqilab yatırılandan sonra böyük bəstəkar da azadlıq mücahidləri ilə birlikdə vətəni tərk etmişdir. Qürbətdə onun yazdığı ilk əsər məşhur “Vətənlə vidalaşma” polonezidir. Bu əsər bütün dünyada “Oginski polonezi” kimi tanınır.

Mixail Oginski

*“Vətənlə vidalaşma”
polonezindən*

BUNU DA BİLİN

Polonez qədim Polşa xalq rəqsidir. Onun ölçüsü 3/4-dür. Polonez Avropa ölkələrində XVIII əsrdən başlayaraq geniş yayılmışdır. Polşa bəstəkarı Frederik Şopenin fortepiano musiqi aləti üçün çoxsaylı polonezləri vardır.

Musiqi dinləyək**Mixail Oginski. “Vətənlə vidalaşma” polonezi**

Bu əsər fortepiano üçün yazılmasına baxmayaraq, sonradan simfonik orkestrlə işlənərək dünyanın musiqi salonlarında səslənmişdir. Əsər Azərbaycanda da sevilmişdir. “Vətənlə vidalaşma” polonezi tar və fortepiano alətlərində məşhur musiqiçilərimiz, o cümlədən tarzənlərdən Xalq artistləri Hacı Məmmədov, Ramiz Quliyev və digərləri tərəfindən ifa olunmuşdur.

Yeni mahnı öyrənək**AZƏRBAYCAN**

*Musiqisi Emin Sabitoğlunun,
sözləri Bəxtiyar Vahabzadəninindir.*

I

Azərbaycan, sənsən mənim
Ülviyyətim, şan-şöhrətim!
Adın mənim öz adımdır,
Sənsiz mənim nə qiymətim,
Azərbaycan, Azərbaycan!

II

Nəfəsimiz Babəklərin,
Sabirlərin od nəfəsi.
Mahnımızda yaşar bizim
Babaların addım səsi,
Azərbaycan, Azərbaycan!

Nəqərat:

Biz tarixə sığınmadıq,
Dünən vardıq, bu gün varıq.
Biz dostluğa güvənərək
Gələcəyə addımlarımız,
Azərbaycan, Azərbaycan!

III

Azərbaycan, mənim eşqim,
Mənim andım, mənim anam.
Mən də sənə bir parçanam,
Azərbaycan, Azərbaycan!

Yallı xarakterli, aramlı tempə malik olan “Azərbaycan” mahnısı doğma vətənimizə həsr olunmuş çoxsaylı mahnılardan biridir.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Polonez nədir?
2. F.Şopeni və M.Oginski hansı böyük amal birləşdirir?
3. “Vətənpərvərlik ruhunda yazılmış musiqi əsəri” mövzusunda danışın.

FİKRƏT ƏMİROVUN “SEVİL” OPERASININ DRAMATURGİYASI

Cəfər Cəbbarlı

xoşuna gəlmir. O, Babakişini, Atakişini və Sevilin evdən qovur. Balaşı maraqlandıran yalnız Dilbərdir. Əsərin gedişi boyu hadisələr başqa istiqamətdə cərəyan edir. Balaşın evinə köçən Dilbər onun həyatını cəhənnəmə döndərmişdir. Onu bankdan qovmuşlar. İndi artıq ətrafındakılar — Dilbərlə dostları ona həqarətlə baxırlar. Oğlunu görmək istəyən Sevil evinə gəlir və zəiflədiyindən evin qapısında huşunu itirir. Onu otağa gətirirlər. Sevil ayılan kimi oğlu Gündüzü

*“Sevil”
operasından*

bağrına basır. Bu zaman Dilbər Balaşdan Sevilin qovulmasını tələb edir. Bundan hiddətlənən Sevil çadrasını ataraq evi tərk edir.

İllər ötüb... Balaşın bacısı Gülüşün evində Gündüzün ad günü keçirilir. Atakişi və Babakişi də buradadırlar. Balaş, Dilbər və onun dostları məclisə gəlirlər. Gündüz atasını tanımır. Balaş tamamilə dəyişmiş, Moskvada təhsil almış Sevilin üzr istəyir və bağışlanmasını xahiş edir. Sevil isə onu heç vaxt bağışlamayacağını söyləyir.

*“Azad qadın”
heykəli*

BUNU DA BİLİN

Böyük Azərbaycan bəstəkarı Fikrət Əmirov ciddi janrda əsərlər yazmaqla bərabər, uşaqları da yaddan çıxarmamış və onlar üçün çoxlu sayda mahnılar yazmışdır. Onun “Bip-bipin nəğməsi», “Bizim həyət», “Odlar ölkəsi», “Qatar», “Quzum” mahnılarını uzun illərdir uşaqlar sevə-sevə oxuyurlar.

Musiqi dinləyək**Fikrət Əmirov.***“Sevil” operasının III pərdəsindən “Balaşın ariyası”****Yeni mahnı öyrənək***

**Fikrət Əmirov. “Sevil” operasından
“Atağışının kupletləri”**

I

Ay sənə qurban inəklər,
Balam nə vaxt iməklər?!
Sənə qurban inəklər,
Balam nə vaxt iməklər?!

II

Ay sənə qurban sərçələr,
Bu balam nə vaxt dirçələr?!
Sənə qurban sərçələr,
Balam nə vaxt dirçələr?!

III

Ay sənə qurban alçalar,
Balam nə vaxt əl çalar?!
Gündüz balam əl çalar,
Gözəl qızlar oynayar, hey!

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. “Sevil” operası kimin eyniadlı əsəri əsasında yazılıb?
2. “Sevilin ariyası” hansı muğama əsaslanır?
3. Fikrət Əmirovun hansı uşaq mahnıları var?

**FİKRƏT ƏMİROVUN “SEVİL” OPERASINDAN
“DİLBƏRİN NƏĞMƏSİ” İLƏ JORJ BİZENİN “KARMEN”
OPERASINDAN KARMENİN “XABANERA”SI
ARASINDA ƏLAQƏLƏR**

*“Sevil” operasından
Dilbər obrazı*

“Sevil” operasında baş rollardan biri də meşşan Dilbər obrazıdır. O özünü olduqca sərbəst aparır. Bəstəkar Fikrət Əmirov bu obrazın daxili cizgilərini açmaq üçün Argentina xalq rəqsi olan tanqonun ritmlərindən istifadə edərək “Dilbərin nəğməsi”ni yaradıb. Bu ariyada o, musiqi ifadə vasitələrinin köməyi ilə Dilbəri cılız xəyallarla yaşayan qadın obrazı kimi göstərə bilib.

Musiqi dinləyək

Fikrət Əmirov. “Sevil” operasından “Dilbərin nəğməsi”

Göründüyü kimi, bəstəkar Fikrət Əmirov Dilbər obrazı üçün ironik və kəskin zarafat şəklində, həm də Avropa tərzində bir melodiya yaratmışdır. Bu yolla o, həm də Balashın faciəsini açır.

Musiqi dinləyək

Jorj Bize

Jorj Bize. “Karmen” operasından “Xabanera”

“Karmen” operasını fransız bəstəkarı Jorj Bize Prosper Merimenin eyniadlı novellasının motivləri əsasında yazmışdır. “Sevil” operasındakı Dilbər obrazı kimi, qaraçı qızı Karmen də ətrafdakıların diqqətini özünə cəlb etmək üçün əlindən gələni edir. K a r m e n l ə münasibətləri üzündən Xozenin başı çox bəlalar çəkir.

Həbs olunur, qaçaqmalçılara qoşulur. Sonda Karmen tərəfindən atılan Xoze onu öldürür və azadlıqdan məhrum edilir.

*“Karmen” operasından
Karmen obrazı*

BUNU DA BİLİN

“Xabanera” Kuba dənizçilərinin mahnısıdır. “Xabanera” həm də Kuba xalq rəqsidir. Bu rəqs öz ritmlərinə görə tanqoya bənzəyir. “Xabanera” XIX əsrin ikinci yarısında Latın Amerikasında çox sevilirdi.

*Mahnını yada salaq və oxuyaq***ODLAR ÖLKƏSİ**

*Musiqisi Fikrət Əmirovun,
sözləri Tofiq Mütəllibovundur.*

I

Qəlbini ucaltmış göyə məşəltək,
Bakıdır köksündə döyünən ürək,
Gülür gözlərində böyük gələcək,
Eşitsin obalar, ellər bu səsi,
Bu gün bayram edir Odlar ölkəsi.

II

Dostluğun eşqiylə ucalırıq biz,
Gül açır, bar verir diləklərimiz,
Bir vurur hər zaman ürəklərimiz,
Sevinclə ötüşür onun hər anı.

Nəqərat:

Dillərdə dolaşır şöhrəti, şanı,
Zəfərlər ucaldır Azərbaycanı.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. “Xabanera” rəqsi hansı xalqa məxsusdur?
2. “Dilbərin nəğməsi” və “Xabanera” hansı janrda yazılıb?
3. “Odlar ölkəsi” mahnısında Odlar yurdu Azərbaycan necə tərənnüm olunur?

BÖYÜK VƏTƏN MÜHARİBƏSİ OBRAZI VƏ MUSIQI

Dmitri Şostakoviç

1941-45-ci illərdə Böyük Vətən müharibəsində qazanılan qələbədə azərbaycanlılardan ibarət 416-cı diviziyanın böyük rolu oldu. Faşist Almaniyasına qarşı ordu ilə bərabər, ziyalılar — şairlər, yazıçılar, rəssamlar və musiqiçilər də ayağa qalxdılar. Vətənpərvərlik, düşməyə nifrət və mübarizə əzmi yaradan mahnılar, irihəcmli musiqi əsərləri yarandı. Rus bəstəkarı Aleksandr Aleksandrovun “Müqəddəs müharibə” mahnısı, Dmitri Şostakoviçin “7-ci simfoniya”sı, Qara Qarayev və Cövdət Hacıyevin “Vətən” operası, Üzeyir Hacıbəylinin mübarizə ruhlu mahnıları əsgərləri ruhlandırırdı, onların böyük şücaət göstərmələrinə kömək etdi.

Aleksandr Aleksandrov

Musiqini yada salaq və dinləyək Dmitri Şostakoviç. “7-ci simfoniya”dan “Basqın” epizodu

XX əsrin sonu, XXI əsrin əvvəllərində də Azərbaycan bəstəkarları öz yaradıcılıqlarında Böyük Vətən müharibəsi, Qarabağ müharibəsi mövzularına müraciət edərək müxtəlif janrlarda gözəl musiqi nümunələri yaratmışlar. Bunlardan dünyaşöhrətli Azərbaycan bəstəkarı Firəngiz Əlizadənin Qarabağ hadisələrinə həsr edilmiş “İntizar” operasını, Xalq artisti Azər Rzayevin 20 Yanvar faciəsinə həsr olunmuş “Bakı—90” simfoniyasını, Oqtay Rəcəbovun “Çingiz” simfoniya-rekviyem əsərini, Faiq Sücəddinovun “Zəfər” simfonik poemasını göstərmək olar.

*Aleksandr Laktionov.
“Cəbhədən məktub”*

*Yeni mahnı öyrənək***XUDAYAR TƏSNİFİ**

*Musiqisi Əlibaba Məmmədovun,
sözləri Əliağa Vahidindir.*

I

Dumanlı dağların başında durdum,
Dumandan özümə bir xeymə qurdum.
Keçdi xəyalımdan öz gözəl yurdum,
Dumanlar başında dastana döndü,
Dastana döndü...
Deyirlər bülbülə çəmən yaxşıdır,
İnsançün laləzar, vətən yaxşıdır.
Şair, sorma vətən nədən yaxşıdır?
Adı gələcək könlüm dastana döndü,
Dastana döndü...

II

Könüllər cəlb edən bu xoş mənzərə
Şövqümü artırdı şeirə, qəzələ.
Çatdıqca vətənim, elim nəzərə
Təbiət də mənə heyran göründü,
Heyran göründü...
Xəzər dənizitək eşqimlə coşdum,
Xülyalar içində sanki bihuşdum.
Vətən arzusuyla nəğmələr qoşdum,
Tufanlar qarşımda dastan göründü,
Dastana döndü...

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. “Basqın” epizodu hansı simfoniya aiddir?
 2. “Hərbi and” mahnısında əsgər yurda sədaqətini necə ifadə edir?
 3. **YouTube** üzərindən Faiq Sücəddinovun “Zəfər” simfonik poemasını dinləyin. Simfonik poemada Zəfər obrazının musiqi ifadə vasitələri ilə yaranmasından danışın.
- YouTube** üzərindən axtarış üçün açar sözlər: Faiq Sücəddinov, “Zəfər” simfonik poeması.

CÖVDƏT HACIYEVİN “SÜLH UĞRUNDA” SİMFONİK POEMASININ DRAMATURGİYASI

Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti Cövdət Hacıyevin “Sülh uğrunda” simfonik poeması 1951-ci ildə yazılmış, ilk dəfə həmin ildə Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının Simfonik Orkestri tərəfindən məşhur dirijor-bəstəkar Niyazinin rəhbərliyi ilə səslənmişdir.

“Sülh uğrunda” simfonik poema dövrümüzün aktual mövzusunə — azadlıq, sülh, istiqlaliyyət uğrunda mübarizəyə həsr edilmişdir.

Əsərdə Cövdət Hacıyev dövrün mühüm problemlərini lirik-dramatik tərzdə əks etdirmişdir. Bu musiqi bəşəriyyəti azadlıq və tərəqqi uğrunda fəal mübarizəyə çağırır.

Əsər fanfar xarakterli mövzu ilə başlayır. Əsərin əsas mövzusu aşırı musiqisini xatırladır və cəld tempdə səslənir. Köməkçi mövzu xaraktercə əsas mövzu ilə təzad təşkil edir. Simfonik poemanın sonundakı təntənəli yürüş xalq birliyini xatırladır.

Simfonik Orkestr

BUNU DA BİLİN

Fanfar — mis musiqi alətidir. Nəfəsli alətlər qrupuna daxildir. Əsasən, siqnalların ötürülməsi üçün istifadə edilir. Fanfar — həm də təntənəli və hərbi xarakterli musiqi frazalarına deyilir. Bu musiqi frazaları fanfar musiqi alətinin köməyi ilə ifa edilir.

Musiqi dinləyək

Cövdət Hacıyev. “Sülh uğrunda” simfonik poema. Giriş, əsas və köməkçi mövzuların hərəsindən bir parça

LAYIHƏ

Notla oxuyaq

Cövdət Hacıyev. “Sülh uğrunda” simfonik poema. Əsas mövzudan bir parça

Mahnı oxuyaq**VƏTƏN ƏMANƏTİ**

Musiqisi və sözləri Şahin Musaoğlunundur.

Döyüşlərdə bərkiyəcək son sözünü demək üçün,
Haqq yolundan dönməyəcək azadlığa yetmək üçün.

Nəqərat:

Əsgər, Vətən əmanəti, yurd əmanəti,
Əsgər, ocaq əmanəti, od əmanəti.

İntiqamı alınmasa şəhidlərin, geri dönmə!
Son qələbə çalınmasa, silahınla sən öyünmə!

Atılarda düşmən üstə qollarına təpər olsun,
Göz yoldadır, qulaq səsdə, savaşımız zəfər olsun.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Cövdət Hacıyevin “Sülh uğrunda” simfonik poeması nə vaxt yazılmışdır?
2. “Sülh uğrunda” simfonik poema hansı xarakterli mövzu ilə başlayır?
3. “Vətən əmanəti” mahnısı haqqında kiçik şifahi təqdimat hazırlayın.

MİGEL DE SERVANTESİN VƏ QARA QARAYEVİN EYNIADLI “DON KİXOT” ƏSƏRLƏRİNİN DRAMATURGİYASI

*Miguel de
Servantes*

Məşhur ispan yazıçısı Migel de Servantesin “Don Kixot” əsəri əsasında rus kinorejissoru Q.Kozintsevin çəkdiyi eyniadlı bədii filmin musiqisini Azərbaycan bəstəkarı Qara Qarayev yazmışdır. Sonradan Qara Qarayev bu filmin musiqisi əsasında “Don Kixot” simfonik qravürlərini yaradır.

Romanda Don Kixot mürəkkəb və təzadlı xarakterə malik bir qəhrəman kimi göstərilir. Don Kixot bir tərəfdən yel dəyirmanı ilə vuruşan şöhrətpərəst, digər tərəfdən mübariz humanist kimi təqdim edilir. Don Kixot öz humanist ideyalarını nə feodal qayda-qanunları, nə də burjua münasibətləri çərçivəsində həyata keçirə bilmir. Romandakı obrazlara diqqət yetirək: Don Kixot, Sanço Pansa, Dulsineya. Bu obrazlar ispan xalqının ülvilik, xəyalpərəstlik, praktiklik kimi üç xarakterinə uyğun gəlir.

*Boris İvanov.
“Don Kixot”*

Qara Qarayevin əsərində də biz üç obrazla rastlaşırıq: Don Kixot, Sanço Pansa və Aldonsa obrazları. Əgər Migel de Servantesin romanında Don Kixot obrazında komizm varsa, Qara Qarayevin Don Kixotunda bu xüsusiyyət yoxdur. Qara Qarayevin Don Kixotu daima ədalət uğrunda mübarizə aparan, əzab çəkən, etiraz edən və sonda məhv olan bir insandır. “Don Kixot” simfonik qravürləri — “Səyahət», “Aldonsa», “Sanço Pansa», “Pavana», “Kavalkada”dan ibarət simfonik silsilədir. “Kavalkada” və “Pavana” bir-biri ilə təzad təşkil edir. Simfonik silsilə “Don Kixotun ölümü” qravürü ilə başa çatır. Bu qravür bir növ silsilənin yekunudur.

BUNU DA BİLİN

Migel de Servantesin dünyaca məşhur “Don Kixot” əsərinin baş qəhrəmanının adı, əslində, heç də Don Kixot Lamançski deyil. Onun əsl adı Alonso Kixanodur. Don Kixot isə sadəcə, onun təxəllüsüdür.

Musiqi dinləyək

Qara Qarayev. “Don Kixot” simfonik qravürlərindən “Aldonsa”

Yeni mahnı öyrənək**İSTİQLAL BAYRAMI — MAY!**

*Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Əhməd Cavadındır.*

I

Vaxtı ötür qulların,
Birləşmiş yoxsulların.
Əməkçi oğulların
İstiqlal bayramı — May!

III

Qüvvətlidir qolların,
Uğurludur yolların,
Həqiqi sənətkarın
İstiqlal bayramı — May!

Nəqərat:

Oyankı yorğunların,
Buyankı milyonların,
Həm bizim, həm onların
İstiqlal bayramı — May!

II

Dünyanı tutdu şanın,
Ey doğacaq dünyanın,
Ey gələcək insanın
İstiqlal bayramı — May!

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Migel de Servantesin “Don Kixot” əsərindəki obrazlar hansılardır?
2. Qara Qarayevin “Don Kixot” simfonik qravürləri hansı hissələrdən ibarətdir?
3. “Don Kixot” simfonik qravürləri silsiləsi hansı hissə ilə bitir?

RESPUBLİKA GÜNÜ

28 may 1918-ci il müsəlman Şərqudə ilk dünyəvi demokratik dövlət olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yarandığı gündür. 1990-cı ildən 28 may Respublika Günü — dövlət müstəqilliyi bayramı kimi qeyd edilir.

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə tərəfindən əsası qoyulan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti türk və islam dünyasında ilk parlamentli respublika və ilk demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət nümunəsi idi.

Azərbaycan Demokratik Respublikası gərgin və mürəkkəb ictimai-siyasi şəraitdə cəmi 23 ay fəaliyyət göstərə bildi. Təəssüflər olsun ki, müstəqil Azərbaycan Cümhuriyyəti bolşeviklərin hücumuna məruz qalıb devrildi. Sovetlər Birliyi Azərbaycanı məcburi surətdə öz tərkibinə daxil etdi. İllər ötdü... Xalqın azadlıq arzusu sönmədi. İstiqlal ideyası yeniləndi və 1991-ci ildə Sovet imperiyasının dağılması ilə Azərbaycan bir daha öz müstəqilliyini elan etdi.

Məhz bundan sonra xalqımız hər il 28 mayı Respublika Günü kimi bayram edir.

*Musiqi dinləyək*AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
DÖVLƏT HİMNİ

*Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Əhməd Cavadındır.*

Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni Azərbaycan dövlətinin, onun müstəqilliyinin və birliyinin rəmzidir. Himnimizə dərin ehtiram bəsləmək hər bir vətəndaşın müqəddəs borcudur.

Hər birimiz Dövlət himnimizi ayaq üstə dinləməli və oxumalıyıq.

*Yeni mahnı öyrənək***MÜBARƏK**

*Musiqisi Əfsər Cavanşirovun,
sözləri Hikmət Ziyanıdır.*

I

Azərbaycan, bu bayram
Sənə necə yaraşır.
Nəgmə deyir Kür, Araz,
Göy Xəzər coşub-daşır.

II

Oğlun, qızın hünərdən
Çələnglər hörür bu gün,
Dostları Bakımızın
Alnından öpür bu gün.

Nəqərat:

Gülür ellərin, gülür çöllərin,
Ağ günlərintək, sənin vüqarlı,
Nurlu, baharlı yaşın mübarək!

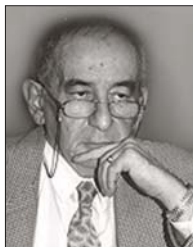
Şən, oynaq melodiyaya, dörd çərəkli xanəyə, cəld tempə malik olan bu mahnını ikisəsli ifa etmək lazımdır.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Azərbaycan XX əsrdə neçə dəfə müstəqillik əldə edib?
2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət himninin müəllifləri kimdir?
3. Azərbaycanın müstəqilliyi ilə əlaqədar şifahi təqdimat edin.

KEÇİLMİŞ MÖVZULARIN TƏKRARI

Bəstəkarların şəkillərinə görə adlarını təyin edin.

Şəkillərə baxıb musiqi əsərlərinin adını, bəstəkarlarını təyin edin.

**SİNİF KONSERTİNƏ HAZIRLIQ
BÖYÜK SUMMATİV QIYMƏTLƏNDİRMƏ****T E S T L Ə R**

1. “Vətənlə vidalaşma” polonezini kim yazıb?

- a) F.Şopen b) F.Şubert c) M.Oginski

2. “Karmen” operasının müəllifi kimdir?

- a) F.Şubert b) L.Bethoven c) J.Bize

3. “Müqəddəs müharibə” mahnısını kim yazıb?

- a) A.Aleksandrov b) T.Quliyev c) M.Musorqski

4. “Vətən” operasının müəllifləri kimdir?

- a) C.Hacıyev, Q.Qarayev
b) C.Hacıyev, R.Mirişli
c) C.Hacıyev, F.Əmirov

5. “Arşın mal alan” operettasının müəllifi kimdir?

- a) S.Rüstəmov b) F.Əmirov c) Ü.Hacıbəyli

6. “Qaraca qız” baletinin müəllifi kimdir?

- a) F.Əmirov b) Q.Qarayev c) Ə.Abbasov

7. “Məhəbbət əfsanəsi” baletinin müəllifi kimdir?

- a) Ə.Abbasov b) A.Məlikov c) T.Quliyev

MAHNI REPERTUARI

AZƏRBAYCAN

*Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Hikmət Ziyandır.*

Tempo di marcia

Solo *f*

Se - vim - li di - yar sən - sən ilk ba - har

Xor

Ü - rə - yi - miz - də doğ - ma a - dın var, Ü - rə - yimiz - də

***f* (p)**

doğ - ma a - dın var, Ey a - na Və - tən A - zər - bay - can!

Ey a - na Və - tən A - zər - bay - can!

QOY UCALSIN NƏGMƏMİZ

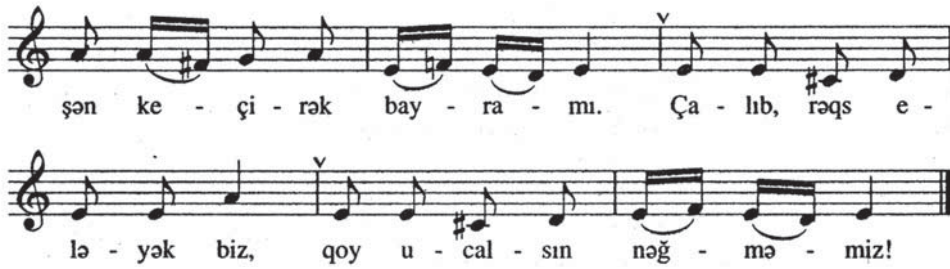
*Musiqisi Ramiz Mirişlinin,
sözləri Fikrət Qocandır.*

Moderato

Ya - xın - gə - lin, u - şaq - lar, bay - ramşən - li - yi - miz var. Çə - lib rəqs e -

lə - yək biz, Qoy u - cal - sın nəğ - mə - miz! Hey! Gə - lin tu - taq

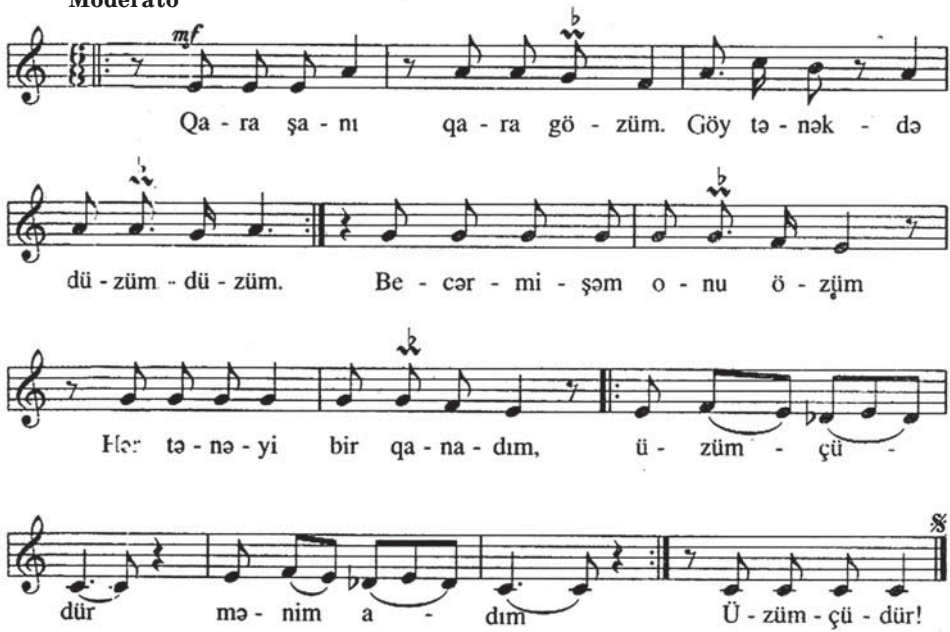
əl - ə - lə, dö - nək bir də s - tə gü - lə! Bur - da dost ol - sun ha - mı,

ÜZÜMÇÜLƏR

*Musiqisi Şəfiqə Axundovanın,
sözləri Cavad Cavadlının.*

Moderato

SUMQAYIT

Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Nəşib Cəfəroğlunundur.

Tempo di marcia

mf

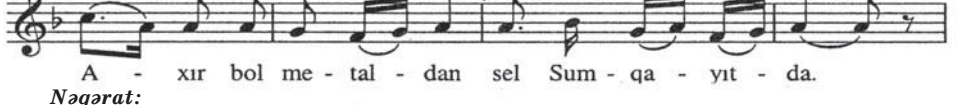
Can - la - nır hər qa - rış çöl Sum - qa - yıt - da,

Xa - ri - qə - lər ya - ra - dır el Sum - qa - yıt - da!

Boy a - tır za - vod - lar, səs - lə - nır zə - fər,

A - xır bol me - tal - dan sel Sum - qa - yıt - da.

Nəqərat:

Can - la - nır hər qa - rış çöl Sum - qa - yıt - da,

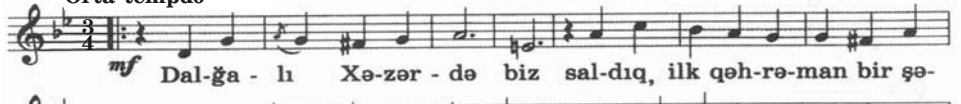
Xa - ri - qə - lər ya - ra - dır el Sum - qa - yıt - da.

GƏNCLİK MAHNISI

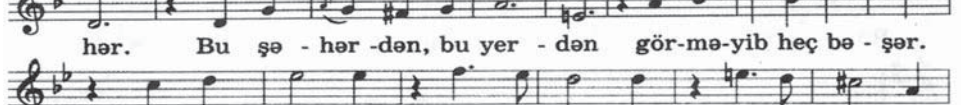
Musiqisi Qara Qarayevin,
sözləri Yevgeni Dolmatovskinindir.

Orta tempdə

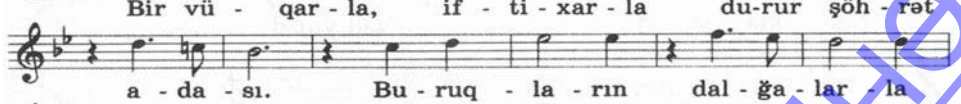
mf

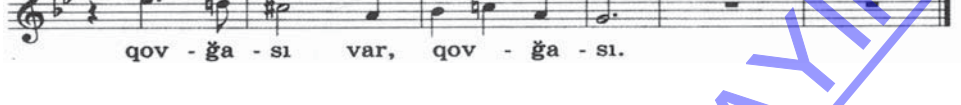
Dal-ğa - lı Xə-zər - də biz sal-dıq, ilk qəh-rə-man bir şə-

hər. Bu şə - hər -dən, bu yer -dən gör-mə-yib heç bə - şər.

Bir vü - qar - la, if - ti - xar - la du-rur şö - rət

a - da - sı. Bu - ruq - la - rın dal - ğa - lar - la

qov - ğa - sı var, qov - ğa - sı.

ÇAL-OYNA

(Azərbaycan xalq mahnı-rəqsi)

Andante

Dost ba - ğın - da a - çı - lıb gül - lər,
Sa - rı - lıb gül - lə - rə sa - rı bül - bül - lər.
Qız - lar dü - züb te - li - nə gül - lər,
Gü - lür - lər naz - la - na - naz - la - na.

Nəqərat:

Allegretto

Meh - ri - ba - nım meh - ri - ban, Dur oy - na, çal - oy - na.
Yax - şı oğ - lan, qə - şəng qız, çal - oy - na.
Gö - zəl oğ - lan, gö - zəl qız, çal - oy - na.

LAYLA

*Musiqisi Fikrət Əmirovun,
sözləri Nəbi Xəzrinindir.*

Andante cantabile

Ge - cə ke - çər, ʈ - zün gü - lər,
a - nan qur - ban, ca - nım qur - ban,

ca - nim qur - ban! Sə - hər
ge - lər, a - tan ge - lər.
a - nan qur - ban, kör - pə ba -
- lam! Lay - lay, lay - lay,
yat, mə - nim ə - zi - zim! Lay - lay,
lay - lay, yat, mə - nim ə - zi - zim! Yat ,
Yat !

BEŞİK BAŞINDA

(Azərbaycan xalq mahnısı)

Moderato

A qu-zum, kör - pə qu-zum, A qu-zum, kör - pə qu-zum,
U-yu, ey qa - ra - gö - züm. Çıx-dı əf - la - kə sö - züm,
Bu nə - dir ağ - la - dı - ğın, Ü - rə - yim dağ - la - dı - ğın.

QIŞ MAHNISI

Musiqisi Əfsər Cavanşirovun,
sözləri Tofiq Mütəllibovundur.

Moderato

mf

Hər tə-rə-fə ya-ğib qar, Tez gə-lin siz, u-şaq-lar. Ağ ge-yi-nib
me-şə, dağ, qar to-pa-sı oy-na-yaq. Qış gə-lib-dir, qış qə-lib.
Bu yer-lə-rə xoş gə-lib. Ney-lə-yə-cək qar bi-
-zə, dost o-lub ba-har bi-zə.
Dost o-lub ba-har bi-zə.
Dost o-lub ba-har bi-zə!

AZƏRBAYCANA GƏLSİN

Musiqisi Tofiq Quliyevin,
sözləri Süleyman Rüstəmindir.

Andantino

mf

Və-tə-ni-min sey-ri-nə ça-ğı-rı-ram el-lə-ri,
Sər-vət gör-mək is-tə-yən A-zər-bay-ca-na gəl-

QEYRƏT MARŞI

*Musiqisi Oqtay Rəcəbovun,
sözləri Qədirpaşa Elsevərindir.*

Marş tempində

ŞİRİN DİL

Musiqisi Emin Sabitoğlunun,
sözləri Kərkük bayatılarıdır.

Allegretto

Şi- rin dil, Şi- rin dil, Şi- rin dil, Şi- rin dil, Şi- rin dil, Şi- rin dil, Şi- rin dil, Şi- rin dil, Şi- rin dil, Şi- rin dil.

Al bağ- rı - mı şi- rin dil, Şi- rin dil, Şi- rin dil, Şi- rin dil, A - na di - lim, şi- rin dil, Şi- rin dil, Şi- rin dil, Al bağ- rı - mı şi- rin dil, Nə de- yir- sə yad de - sin, A - na di - lim şi- rin dil, Həm tə- bib- di həm məl- həm, öz di- lim- di şi - rin dil, Nə de - yir - sə yad de - sin, şi - rin söh - bət, şi - rin dil, Həm tə - bib - di, həm məl - həm, öz di - lim - di şi - rin dil, Şi- rin dü- şər, Zül- f ü- zə şi - şi - rin söh - bət, şi - rin dil. Şi- rin dü- şər, Zül- f ü- zə şi - - rin dü - şər Şi- rin dü- şər, Zül- f ü- zə şi - rin dü - şər Fər- had qa - ya ça - pan - da Ya- dı- na Şi - - rin dü - şər, Fər- had qa - ya ça - pan - da Ya - dı - na Şi - rin dü - şər Şi - rin dü - şər.

QIZ QALASI

Musiqisi Oqtay Rəcəbovun,
sözləri Sevinc Nuruqızınındır.

Vals tempində

Qız qa-la-sı daş-la-rı-nı
Qız qa-la-sı da-nış mə-nə
Ox-şa-mu-şam dö-nə-dö-nə
Ə-sir-lə-rin o ü-zün-dən
Qız qa-la-sı, da-nış sev-gi
Da-nış Və-tən ta-ri-xi-nin
Na-ğı-lı-nı mə-nə ye-nə
Ge-cə-sin-dən,
gün-dü-zün-dən Ba-kı-mı-za sev-gi-mi-zin
Qa-la-sı-san, Qız qa-la-sı. Ne-çə ne-çə
nə-sil-lə-rə Qa-la-sı-san, Qız qa-la-sı.

AZƏRBAYCAN

Musiqisi Emin Sabitoğlunun,
sözləri Bəxtiyar Vahabzadəninindir.

Moderato

A-zər-bay-can, sən-sən mə-nim Ül-viy-yə-tim, şan-şöh-rə-tim!
A-dın mə-nim öz a-dım-dır, Sən-siz mə-nim nə qiy-mə-

-tim, A-dın mə-nim öz a - dım - dır, Sən-siz mə-nim nə qiy - mə -
 -tim, A-zər - bay-can, A-zər-bay - can! A - zər-bay-can, A-zər-bay -
 -can?! Biz ta - ri-xə sı-ğın-ma-dıq, Dü-nən var-dıq, bu gün va - rıq.
 Biz dost-lu-ğa gü-və-nə - rək Gə-lə- cə-yə ad - dım - la -
 - rıq, - rıq, A - zər - bay - cən, A-zər - bay -
 - can! A - zər-bay - can, A-zər - bay - can!

ODLAR ÖLKƏSİ

*Musiqisi Fikrət Əmirovun,
 sözləri Tofiq Mütəllibovundur.*

Təntənəli
 Qəl-bi-ni u - calt - mış gö - yə mə-şəl - tək, Ba - kı-dır kök-
 sün - də dö - yü-nən ü - rək. Gü-lür göz- lə-rin-də bö-yük gə-lə-
 cək. E- şit-sin o- ba - lar, el-lər bu sə - si, Bu gün bay-
 ram e - dir Od-lar öl-kə - si. Bu gün bay-ram e - dir Od - lar
 öl - kə - si.

HƏRBİ AND

*Musiqisi Oqtay Rəcəbovun,
sözləri Seyran Şıxəliyevindir.*

Marş tempində

mf

Bay-ra - ğın al - tın-da du-rub fa - ra-ğat, Ə-lim - də av - to-mat
and i - çi-rəm mən. Sə-sim tit-rə - sə də, bö-yük bir qüv-vət,
Ə-zə-mət du - yu-ram hər bir kəl-mə- dən. hər bir kəl- mə-dən.
Mən and i - çi-rəm ki, a - nayur-du- mun üs-tü - nü bu-lud-lar
al-ma-sın mə-nim, Mən and i - çi-rəm-ki, mə-tin or-du-mun
cər-gə - si sey-rəl-miş ol-ma-sın mə-nim. ol-ma-sın mə-nim.

İSTİQLAL BAYRAMI — MAY!

*Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Əhməd Cavadındır.*

Tempo di marcia

Solo mf

Vax - tı Ə - tür qul-la-rın, bir - ləş - miş yox - sul-la-rın,
Ə - mək - çi o - ğul - la-rın İ - tiq - lal bay-ra - mı-May!

Xor

f

S

Qüv - vət - li - dir qol-la-rın, U - ğur - lu - dur

f

A

yol - la - rın, hə - qi - qi sə - nət - ka - rın

İs - tiq - lal bay - ra - mı May!

ff Son üçün

Şan - lı

ff

Bay - ram!

fff

MÜBARƏK

Musiqisi Əfsər Cavanşirovun,
sözləri Hikmət Ziyanıdır.

Allegro

A - zər - bay - can, bu bay - ram sə - nə ne - cə ya - ra - şır,

sə - nə ne - cə ya - ra - şır.

Nəğ - mə de - yir Kür, A - raz,

Göy Xə - zər co - şub - da - şır, göy Xə - zər co - şub - da - şır

Nəqərat:

Gü - lür el - lə - rin, gü - lür çöl - lə - rin Ağ gün - lə - rin

tək

sə - nin vü - qar - ılı,

Nur - lu, ba - har - ılı

ya - şın mü - ba - rək

Ya - şın mü - ba - rək!

SİNİF VƏ MƏKTƏB KONSERTLƏRİNDƏ İSTİFADƏ ETMƏK ÜÇÜN ƏLAVƏ REPERTUAR

NOVRUZ BAYRAMI

*Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Sabir Mustafanıdır.*

Oynaq, şən

Sə-mə-ni-ni gə-ti-rin gə-ti-rin,
Miz üs-tü-nə qo-yun, hey, qo-yun, hey.
Kos-ko-sa-nı baş-la-yaq, baş-la-yaq,
Gö-zəl-dir bu o-yun, hey, o-yun, hey.
Gö-zəl-dir bu o-yun, hey, o-yun, hey.
Yaz coş-du-rur a-da-mı, gəlir Nov-ruz
bay-ra-mı!

I

Səməninini gətirin
Miz üstünə qoyun, hey!
Kos-kosanı başlayaq,
Gözəldir bu oyun, hey!

Nəqərat:

Yaz coşdurur adamı,
Gəlir Novruz bayramı!

II

Bir nimçəyə düzülsün
Yeddi löyün şirniyyat:
Qoğal, qovut, paxlava,
İydə, badam, qoz, nabat.

III

Tonqal çataq həyətdə,
Könül açsın məşəllər.
Öz bəxtini sınaşın
Türfə, qönçə gözəllər.

ŞƏNLİK MAHNISI

Musiqisi Musa Mirzəyevin,
sözləri Hikmət Ziyanıdır.

Allegretto

Gə - lin, gə - lin, u - şaq - lar, şən - lik e - dək biz - ye - nə.

Şi - rin nəğ - mə o - xu - yaq bu se - vim - li Və - tə - nə

bu - se vim - li Və - tə - nə! Gö - rün ne - cə bəx - ti - yar,

gö - zəl gün - lə - ri - miz var! Gö - rün ne - cə

bəx - ti - yar, gö - zəl gün - lə - ri - miz var!

I

Gəlin, gəlin, uşaqlar,
Şənlik edək biz yenə.
Şirin nəğmə oxuyaq
Bu sevimli Vətənə.

Nəqərat:

Görün necə bəxtiyar,
Gözəl günlərimiz var.

II

Qarmon səsi çağırır
Bu gün bizi şənliyə.
Təzə mahnı oxuyaq,
Olsun sizə hədiyyə.

III

Bu gün əziz bayramdır,
Uşaqların bayramı.
Bu gün əziz bayramdır,
Qoy şənlik etsin hamı.

IV

Süfrəmizdə qoy olsun
Təbiətin neməti.
Min illərlə yaşasın
Azərbaycan milləti!

SEVİMLİ MÜƏLLİM

*Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Ələmdar Quluzadəninidir.*

Allegretto

mf (Əl çalır)lar

Sən is - tək, sən hə - vəs, Qəl - bin - də is - ti səs,
A - ma - li mü - qəd - dəs, Se - vim - li mü - əl - lim,
meh - ri - ban mü - əl - lim, mü - əl - lim! Mü - əl - lim!

I

Sən istək, sən həvəs,
Qəlbində isti səs,
Amalı müqəddəs
Sevimli müəllim,
Mehriban müəllim, müəllim.

II

Biz sənə bar-bəhər,
Saçların ağ səhər.
Hər sözü bir əsgər
Sevimli müəllim,
Mehriban müəllim, müəllim.

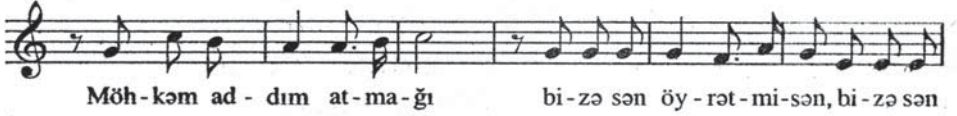
III

Ey arzum, diləyim,
Döyünən ürəyim,
Qarşında baş əyim
Sevimli müəllim,
Mehriban müəllim, müəllim.

MÜƏLLİM

Musiqisi Şəfiqə Axundovanın,
sözləri Hüseyn Abbaszadəninindir.

Maestozo

Nəqərat:

I

Əldə qələm tutmağı
Bizə sən öyrətmisən.
Möhkəm addım atmağı
Bizə sən öyrətmisən.

Nəqərat:

Heç zaman unutmarıq
Böyük əməyini biz.

Ey mehriban dostumuz,
Əziz müəllimimiz.

II

Gəlib doğma məktəbə
Biz səndən dərs alırıq.
Alışırlıq zəhmətə,
Boy atıb, ucalırıq.

MƏKTƏBLİNİN YÜRÜŞ MAHNISI

Musiqisi Cahangir Cahangirovun,
sözləri Ənvər Əlibəylindədir.

Moderato

Yol - lar - da aç - dıq biz sə - hə - ri, min kən - di

gəz - dik, min şə - hə - ri. Sanc - dıq dağ - la - ra şan - lı zə - fər

bay - ra - ğı, Hər yer - dən gö - zəl - dir bi - zim Və - tən tor - pa - ğı

Nəqərat:

Sə - fər vax - tı ge - niş düz - lər, göy tə - pə - lər, coş - qun də - niz

keç - dik Keç - di şə n də s - tə - miz, Yo - rul - ma - dıq ə s - la biz

Yo - rul - ma - dı qo - lu - muz, i - rə - li - dir yo - lu - muz.

I

Yollarda açdıq biz səhəri.
Min kəndi gəzdik, min şəhəri.
Sancdıq dağlara şanlı zəfər
bayrağı,
Hər yerdən gözəldir bizim Vətən
torpağı.

Nəqərat:

Səfər vaxtı geniş düzlər, göy
təpələr,
Coşqun dəniz keçdik.
Keçdi şə n də stəmiz,
Yorulmadıq əsla biz.
Yorulmadı qolumuz,
İrəlidir yolumuz.

QARABAĞ

Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Ələmdar Quluzadəninindir.

Allegretto *mf*

Ça-yım sən - də, da - ğım sən - də, ya - ğış o - lum, ya - ğım sən - də, ça - yım sən - də, da - ğım sən - də, ya - ğış o - lum, ya - ğım sən - də.

Göy ü - zün - də şim - şə - yim - sən, yer ü - zün - də ü - rə - yim - sən, Gə - rə - yim - sən, kü - rə - yim - sən, ay Qa - ra - bağ, ba - ğım sən - də. Mən ya - nan od - la - ra, yan - ma, Qa - ra - bağ! Sı - na - nır Qa - ra - bağ, sın - ma, Qa - ra - bağ! // - bağ!

I

Çayım səndə, dağım səndə,
Yağış olum yağım səndə.
Göy üzündə şimşəyimsən,
Yer üzündə ürəyimsən,
Gərəyimsən, kürəyimsən,
Ay Qarabağ, bağım səndə.

Nəqərat:

Mən yanan odlara
Yanma, Qarabağ!
Sınanır Qarabağ,
Sınma, Qarabağ!

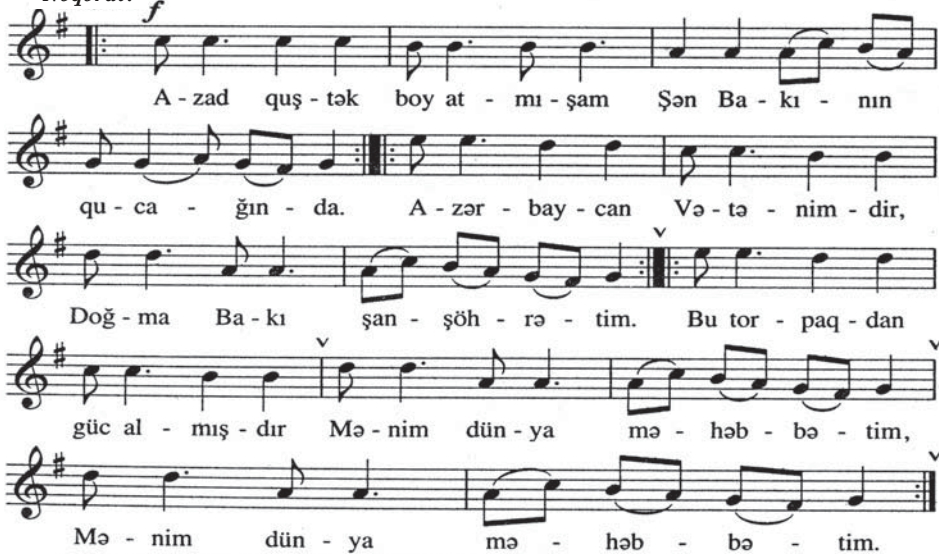
BAKİ HAQQINDA MAHNI

Musiqisi Cavanşir Quliyevin,
sözləri Feyruz Məmmədovundur.

Moderato

Nəqərat:

Son üçün

hey!

I

Nə xoşbəxtəm, doğulmuşam
Mən Bakının qucağında.

Nəqərat:

Azad quştək boy atmışam
Şən Bakının qucağında.

II

Azərbaycan Vətənimdir,
Doğma Bakı şan-şöhrətim.
Bu torpaqdan güc almışdır
Mənim dünya məhəbbətim.

III

Ulduzların gözlərilə
Gülümsəyir şəhər mənə.
Öz mehriban anam kimi,
Layla çalır Xəzər mənə.

IV

Vüqarımdır Qız qalası,
Bərkimişəm küləklərdə.
Arzum budur bu nəğməmlə
Yuva qurum ürəklərdə.

BAHAR NƏĞMƏSİ

Musiqisi və sözləri Üzeyir Hacıbəylinindir.

Moderato

mf

Qa-nad çal çə - mən - lər - də, süz, ba-har, qa-nad çal,
çə - mən - lər - də, süz, ba-har, El - lə-rə gəl, in - ci - lər
düz, ba-har, el - lə-rə gəl, in - ci - lər düz, ba-har; Bül - bül
ö - püb gül - lə-ri, dost de-sin, bül - bül ö - püb
gül - lə-ri, dost de-sin, gül qı-zart - sın bu - sə - dən
üz, ba-har, gül qı-zart - sın bu - sə - dən üz, ba-har!
Gəz, do-lan gül - lüs - ta - nı yel ki-mi, da - nış -
-dır kö - nül - lə - ri tel ki-mi; se-vinc ver, se - vinc

Qanad çal çəmənlərdə, süz, bahar!
 Ellərə gəl, incilər düz, bahar!
 Bülbül öpüb gülləri, dost desin,
 Gül qızıartsın busədən üz, bahar.

Gəz, dolan gülüstanı yel kimi,
 Danışdır könülləri tel kimi.
 Sevinc ver, sevinc gətir hər elə,
 Sevincsin aləm bu şən el kimi!

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT HİMNİ

*Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Əhməd Cavadındır.*

(Uşaq xoru üçün tərtib edəni — Rəşid Şəfəq)

Maestoso

A - zər - bay - can! A - zər - bay - can! Ey qəh - rə - man öv - la - dın
şan - lı Və - tə - ni! Sən - dən öt - rü can ver - mə - yə cüm - lə ha - zı - rız!
Sən - dən öt - rü qan tök - mə - yə cüm - lə qa - di - rız! Üç - rəng - li bay - ra - ğın - la
mə - sud ya - şa! Üç - rəng - li bay - ra - ğın - la mə - sud ya - şa!
Min - lər - lə can qur - ban ol - du, si - nən hər - bə mey - dan ol - du, hü - qu - qun - dan ke - çən əs - gər
hə - rə bir qəh - rə - man ol - du! Sən o - la - san gü - lüs - tan, sə - nə hər an can qur - ban,
sə - nə min bir mə - həb - bət, si - nəm - də tut - muş mə - kan!

Na - mu - su - nu hifz et - mə - yə, bay - ra - ğı - nı yük - səlt - mə - yə,

CÜDA

Cüm - lə gənc - lər müş - taq - dır! Şan - lı Vətən! Şan - lı Vətən!

A - zər - bay - can! A - zər - bay - can! A - zər - bay - can!

A - zər - bay - can!

Azərbaycan! Azərbaycan!
 Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
 Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
 Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadیرiz!
 Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
 Minlərlə can qurban oldu!
 Sinən hər bə meydan oldu!
 Hüququndan keçən əsgər,
 Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
 Sənə hər an can qurban!
 Sənə min bir məhəbbət
 Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
 Bayrağını yüksəltməyə
 Cümlə gənclər müştaqdır!
 Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
 Azərbaycan! Azərbaycan!

QIZILDAN

Musiqisi Azər Dadaşovun,
sözləri Musa Yaqubundur.

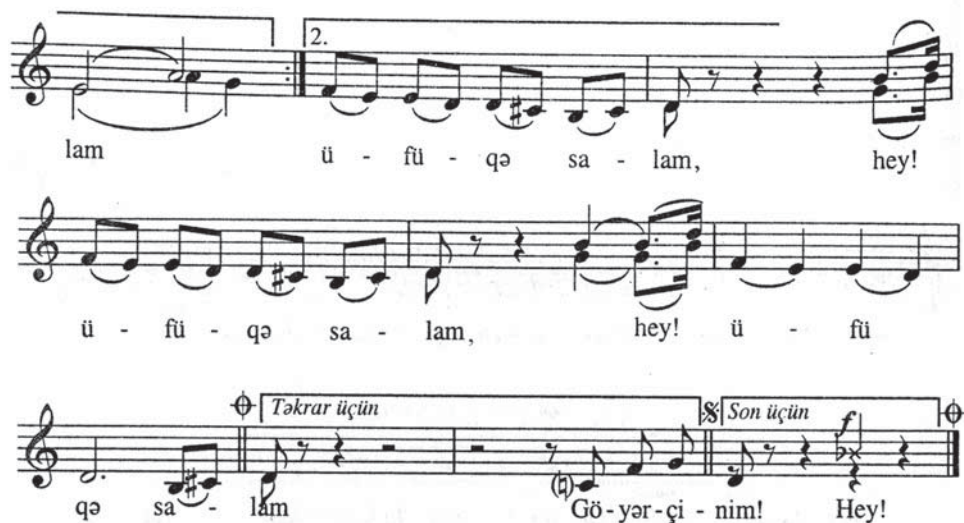
Vivace

Xor *mf*

Bi - zim - dir bu şən - lik, bü - sat, bu nəğ - mə -
də gü - lür hə - yat. A - na Və - tən, doğ - ma o - caq,
Bi - zik sə - nə qo - şa qa - nad dəş - tə - dəş
tə çıx - dıq yo - la, Dost - lar de - di: - U - ğur o -
- la yo - lu - mu - za çı - raq tu - tub, bu göy me -
- şə, ya - şıl ta - la A... Bay - ra - ğı - mız
qı - zıl - dan, i - şiq - la - rı sa - çı - lan,
öm - rü - mü - zə a - çı - lan ü - fü - qə sa -

Nəqərat:

1.

I

Bizimdir bu şənlik, büsat,
 Bu nəğmədə gülür həyat.
 Ana Vətən, doğma ocaq,
 Bizik sənə qoşa qanad.
 Dəstə-dəstə çıxdıq yola,
 Dostlar dedi: – Uğur ola.
 Yolumuza çıraq tutub
 Bu göy meşə, yaşıl tala.

II

Göyərçinim, qanad saxla,
 Dəstəməzə könül bağla.
 Oxu bizimlə şən nəğmə,
 Qoy yayılsın dalğa-dalğa.
 Gələcəyə etdik səfər,
 Dolaylarda güldü səhər.
 Bizimçün də yer saxlayın,
 Ay zirvələr, ay zirvələr.

Nəqərat:

Bayrağımız qızıldan,
 Işıqları saçılan,
 Ömrümüzə açılan
 Üfüqə salam,
 Hey, üfüqə salam!
 Göyərçinim! Hey!

ƏZİZ SİNİF RƏHBƏRİ

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Hüseyn Abbaszadəninindir.

Presto *mf*

Ey meh - ri - ban mü - əl - lim, ə - ziz si - nif
rəh - bə - ri, Se - vir - sən öz ba - lan - tək Sən bü - tün şa -
Nəqərat:
gird - lə - ri. Məs - lə - hə - tin qiy - mət - li, Ə - ziz si - nif
rəh - bə - ri, Xoş rəf - tar - lı, hör - mət - li Ə - ziz si - nif
rəh - bə - ri! Ə - ziz si - nif rəh - bə - ri!

I

Ey mehriban müəllim,
Əziz sınıf rəhbəri,
Sevirsən öz balantək
Sən bütün şagirdləri.

Nəqərat:

Məsləhətin qiymətli,
Əziz sınıf rəhbəri.
Xoş rəftarlı, hörmətli,
Əziz sınıf rəhbəri.

II

Hər sözündə məna var,
Söhbətlərində işıq.
Xoş rəftarlı, hörmətli,
Əziz sınıf rəhbəri.

III

Biz dərsdən "5" alanda
Gözün fərəhlə dolur.
Tənbəl şagird görəndə
Ürəyin məyus olur.

BİZ VƏTƏN ƏSGƏRİYİK

Musiqisi Elnarə Dadaşovanın,
sözləri Tofiq Mütəllibovundur.

Tempo di marcia

The musical score is written in 4/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of five staves of music. The lyrics are written below the notes. The first staff starts with a treble clef and a key signature change to one flat. The second staff has a 'cresc.' marking. The third staff has a 'Nəqərat:' marking and a 'mp' dynamic. The fourth staff has 'mf' dynamics. The fifth staff ends with a double bar line and repeat dots.

Ba - la - ca əs - gə - rik biz, Hü - nər gös - tə - ri - rik biz .

Və - tə - nin ke - şı - yin - də a - yıq da - ya

Nəqərat:
nı - rıq biz E - hey, çöl - lə - ri o - yat,

mf Öy - rən hər - bir o - yu - nu! *mf* Qo - ru, qo - ru

Və - tə - ni - nin gül - çi - çək - li qoy - nu - nu!

I

Balaca əsgərik biz,
Hünər göstəririk biz!
Vətənin keşiyində
Ayıq dayanırıq biz!

Nəqərat:

E hey, çölləri oyat,
Öyrən hər bir oyununu!
Qoru, qoru Vətəninin
Gül-çiçəkli qoynunu!

II

Geydik əsgər paltarı,
Geydik əsgər çəkməsi.
Sülhdür bizim nəğməmiz,
Hər sözü, hər kəlməsi!

III

Sahibiyik bu yurdun,
Bu dənizin, bu çayın,
Bu Günəşin, bu Ayın,
Ellər bizə arxayın!

SÜLH GÖYƏRÇİNİYİK BİZ!

*Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Zəhid Xəlilindir.*

Allegro-vivo

The musical score is written in 4/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It features a melody line with lyrics in Azerbaijani. The score includes dynamic markings such as *mf* (mezzo-forte) and *f* (forte), and performance instructions like **Solo** and **Xor** (Chorus). The lyrics are: Gö - yər - çi - nik biz, sülh qu - şu - yuq biz, Gül - sün gül ki - mi, gül ki - mi, ü - zü el - lə - rin, el - lə - rin. Gül - sün hər oğ - lu, qı - zı el - lə - rin! Gül - sün hər oğ - lu, qı - zı el - lə - rin! The score ends with a double bar line and a repeat sign.

Xor: Göyərçinik biz,

Sülh quşuyuq biz.

Solo: Gülsün gül kimi,

Xor: Gül kimi

Solo: Üzü ellərin,

Xor: Ellərin.

Gülsün hər oğlu,

Qızı ellərin!

Xor: Göyərçinik biz,

Sülh quşuyuq biz.

Solo: Hərbin dadını,

Xor: Dadını

Solo: Ellər görməsin,

Xor: Görməsin,

Hərbin odunu

Çöllər görməsin.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. **F.Bədəlbəyli, O.Rəcəbov, G.Abdullazadə, F.Hidayətova.** Azərbaycan bəstəkarlarının uşaq mahnıları antologiyası. I — VI cildlər. Bakı, “Mütərcim», 2008-2013.
2. **F.Bədəlbəyli, O.Rəcəbov, Ş.Həsənova, G.Abdullazadə.** Azərbaycan bəstəkarlarının həyat və yaradıcılığı. I cild. Bakı, “Mütərcim», 2012.
3. **F.Əliyeva, N.Kazımov, T.Babayeva.** VII sinif “Musiqi” dərsliyi. Bakı, “Kövsər», 2007.
4. **F.Bədəlbəyli, O.Rəcəbov, G.Abdullazadə.** “Azərbaycan xalq rəqsləri». Bakı, “Mütərcim», 2011.
5. **O.Rəcəbov, F.Hidayətova.** Ümumtəhsil məktəblərində musiqi tədrisi metodikası. Bakı, “Mütərcim», 2013.
6. **O.Rəcəbov.** I—VIII siniflər üçün “Musiqi” proqramları. Bakı, “Kövsər” nəşriyyatı, 2006.
7. **O.Rəcəbov, S.Rzayeva.** V—IX siniflərdə “Musiqi kurikulumu». Bakı, “Mütərcim», 2013.
8. **O.Rəcəbov.** “Azərbaycan xalq musiqisi və müəllim hazırlığı». Bakı, “Mütərcim», 2012.
9. Ümumtəhsil məktəblərinin fənn kurikulumları. Bakı, “Şərq-Qərb», 2012.
10. Под редакцией **Д.В. Кабалевского.** Программа по “Музыке». Москва. “Просвещение», 1988 г.

MÜNDƏRİCAT

MUSİQİ OBRAZI

Mövzu 1. Musiqi obrazı və xarakter.....	6
Mövzu 2. Musiqi obrazlarında xarakter dəyişikliyi.....	8
Mövzu 3. Dram tamaşaları və musiqi obrazı	10
Mövzu 4. Operetta və musiqi obrazı	12
Mövzu 5. Azərbaycan mahnılarında məkan obrazı	14
Mövzu 6. Musiqi obrazları rus və Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığında	16
Mövzu 7. Azərbaycan xalq rəqslərində musiqi obrazları	18
Mövzu 8. Keçilmiş mövzuların təkrarı.....	20

MUSİQİ OBRAZI (davamı)

Mövzu 9. Bəstəkar mahnılarında layla xarakteri	22
Mövzu 10. Xalq musiqisində layla obrazı	24
Mövzu 11. Proqramlı musiqi və musiqi obrazı	26
Mövzu 12. Miniatur və musiqi obrazı	28
Mövzu 13—14. Keçilmiş mövzuların təkrarı. Sınıf konsertinə hazırlıq	30

MUSİQİ DRAMATURGIYASI

Mövzu 15. Qara Qarayevin “Yeddi gözəl” baletinin dramaturgiyası	32
Mövzu 16. Arif Məlikovun “Məhəbbət əfsanəsi” baletinin dramaturgiyası	34
Mövzu 17. Oratoriya və dramaturgiya	36
Mövzu 18. Əşrəf Abbasovun “Qaraca qız” baletinin dramaturgiyası	38
Mövzu 19. Müslüm Maqomayevin “Şah İsmayıl” operasının dramaturgiyası	40
Mövzu 20. Əfrasiyab Bədəlbəylinin “Qız qalası” baletinin dramaturgiyası	42

Mövzu 21. Musa Mirzəyevin “Romantik vals-poema”sı və İohann Ştrausun “Vyana meşəsinin valsı” əsərlərinin dramaturgiyası	44
Mövzu 22—23. Keçilmiş mövzuların təkrarı	46

MUSİQİ DRAMATURGİYASI (davamı)

Mövzu 24. Vətən mövzusu və musiqi.....	48
Mövzu 25. Fikrət Əmirovun “Sevil” operasının dramaturgiyası.....	50
Mövzu 26. Fikrət Əmirovun “Sevil” operasından “Dilbərin nəğ- məsi” ilə Jorj Bizenin “Karmen” operasında Kar- menin “Xabanera”sı arasında əlaqələr	52
Mövzu 27. Böyük Vətən müharibəsi obrazı və musiqi.....	54
Mövzu 28. Cövdət Hacıyevin “Sülh uğrunda” simfonik poemasının dramaturgiyası	56
Mövzu 29. Migel de Servantesin və Qara Qarayevin eyniadlı “Don Kixot” əsərlərinin dramaturgiyası	58
Mövzu 30. Respublika Günü	60
Mövzu 31. Keçilmiş mövzuların təkrarı	62
Mövzu 32. Sınıf konsertinə hazırlıq	63
Mahnı repertuarı.....	64
Sınıf və məktəb konsertlərində istifadə etmək üçün əlavə repertuar	77
Ədəbiyyat siyahısı	93

BURAXILIŞ MƏLUMATI

MUSİQİ 7

*Ümumi təhsil müəssisələrini 7-ci sinifləri üçün
Musiqi fənni üzrə*

DƏRSLİK

Tərtibçi heyət:

Müəlliflər

*Oqtay Məmmədağa oğlu Rəcəbov
Nazim Kazım oğlu Kazımov
Ofeliya Səfa qızı İmanova*

Redaktor

Sevinc Nuruqızı

Bədii və texniki redaktor

Abdulla Ələkbərov

Dizayner

Firuzə İbrahimova

Korrektor

Gündüz Ağayev

Rəssam

Ülkər Tağıyeva

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin qrif nömrəsi: 2022_____

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab-nəşriyyat həcmi 6,7. Fiziki çap vərəqi 6,0.

Formatı 70x100 ¹/₁₆. Kəsimdən sonra ölçüsü: 165x240.

Səhifə sayı 96. Şriftin adı və ölçüsü: məktəb qarnituru, 10-12 pt.

Ofset kağızı. Ofset çapı.

Sifariş . Tiraj . Pulsuz. Bakı—2022.

Əlyazmanın yığma verildiyi və çapa imzalandığı tarix:

Çap məhsulunu nəşr edən:

“Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya” MMC

(Bakı, AZ 1052, F.Xoyski küç., 121a (149))

Əziz məktəbli!

Bu dərslik sizə Azərbaycan dövləti tərəfindən bir dərs ilində istifadə üçün verilir. O, dərs ili müddətində nəzərdə tutulmuş bilikləri qazanmaq üçün sizə etibarlı dost və yardımçı olacaq.

İnanırıq ki, siz də bu dərsliyə məhəbbətlə yanaşacaq, onu zədələnmələrdən qoruyacaq, təmiz və səliqəli saxlayacaqsınız ki, növbəti dərs ilində digər məktəbli yoldaşınız ondan sizin kimi rahat istifadə edə bilsin.

Sizə təhsildə uğurlar arzulayırıq!

LAYİHƏ